

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi
és családi
folyóirat

VIII. évf. 1. szám
1997. február
90,— Ft

*Tekintély
és ellenállás
az Egyházban*

*Az Egyház
ázsiai arca*

*A civil társadalom
és a NATO*

Moha-mese

*Interjú
Geréb Ágnessel
az otthonszülésről*

*A gyermeknevelés
alapelveiről*

*Vasárnapi
elmélkedések*

*Húsevők
és éhezők*

A tekintély és az ellenállás formái az egyházakban

„Viszály — Lelkiismereti tiltakozás — Engedetlenség — Törés” címmel 1996. november 9–10-én 4. konferenciáját rendezte meg Párizsban két francia szervezet: a Jogok és Szabadságok az Egyházban (DLE), valamint a Nők és Férfiak az Egyházban (NFE). Ennek keretében hangzott el **Bulányi György** alábbi bizonyágtevése.

Hölgyeim és Uraim, kedves Nővéreim és Fivéreim Jézusban!

Nagyon nagy megtiszteltetés a Bokor s az én számomra, hogy bizonysgot tehetünk az elmúlt félszázad során Magyarországon Jézusban megtett életünkről és utunkról.

Bevezetés

A Piarista Rendben szenteltek pappá 1943-ban. '45-ben egy keletmagyarországi egyetemi városban, Debrecenben tanítottam magyar és német nyelvet és irodalmat rendi gimnáziumunkban. Ennek az évnél elején egy horvát pap érkezett városunkba. Azt képviselte, hogy az egyház csak kicsi, titkos közösségekben, amelyek keresztény családoknál találkoznak, tud majd fennmaradni. Nemcsak beszélt, létre is hozott néhány csoportot. Pár hét múltán elhagyva városunkat megkért, hogy viseljem gondját az ifjúsági csoportnak. Három év múltán a Kommunista Párt elkezdte a kemény diktatúrát, s kezdett valósággá lenni a horvát pap próféciája: a Párt instrumentalizálta egyházunk hierarchiáját. A hierarchia ellenálló tagjait letartóztatta, internálta. Mindszenty bíborost 1948-ban életfogytiglani börtönre ítélte; utódját 1951-ben 15 évi börtönre. A hierarchia rendszabályozása után elkezdődött a kisközösségek rendszabályozása: '52-ben engem is elítélnek életfogytiglanra. A kisközösségek kálváriája 25 éven át tart. Az említett hierarchia kollaboráló tagjai körlevelekben, a papok vasárnaponként templomikban arról kezdenek beszélni, hogy a titkos kisközösségek nemcsak az államnak, hanem egyházunknak is ellenségei. Ezen események ellenére is az első két évtizedben a kisközösségek még engedelmeseknek gondolhatták magukat, mivel XII. Piusz imádkozik a hallgató egyházért, és szemrehányást tesz a kollaboráló püspököknek és papoknak; a magyar forradalom idején (1956) még fel is függeszti a kollaborálókat. De a II. Vatikáni Zsinat idején győz az az elgondolás, hogy jobb, ha kollaboráló püspökeink vannak, mintha semmilyenek. Végül is '64-ben a Vatikán megállapodást köt a magyar állammal, s öt papot püspökké szentelhet. Mindszenty bíborosnak, aki az 1956-os forradalom óta az Egyesült Államok budapesti követségén él, el kell hagynia az országot, s a pápa megfosztja őt esztergomi érseki székétől. Utódja, Lékai bíboros, elvállalja a kisközösségek megsemmisítésének az államtól rákényszerített feladatát. Az államnak szüksége volt a bíboros segítségére,

mert aláírván a Helsinki Paktumot, nem volt többé módja letartóztatni a kisközösségek tagjait. Az állam és a Vatikán által kötött megállapodás erejében hovatovább egyre inkább engedetlenségek minősültek egyházunkban: 1979-ig a kisközösségek minden fajtája, nemcsak a Bokorhoz tartozók.

1979-től kezdve a Bokorhoz tartozók megtagadják a katonáskodást. Az államtól három esztendő börtönt kapnak ezért, a hierarchia pedig megbünteti, felfüggeszti stb. a Bokorhoz tartozó papokat. Ami személyemet illeti, a magyar egyház törvényszéke Lékai bíboros elnökletével eretneknek minősíti teológiai tanításom hat tételét. Az elítélést nyilvánosságra hozzák. A magyar püspöki konferencia megtiltja, hogy Magyarországon nyilvánosan papi működést folytassak, Magyarország papjainak pedig megtiltja, hogy együttműködjenek a Bokorral. Püspökeink '82. évi *ad limina* látogatása során Lékai referál a pápának eretnek tételeimről. Egyidejűleg áteszik ügyemet a Hittani Kongregációhoz elítélésem megerősítése céljából. Lékai bíboros kijelenti: Magyarországon vannak jó közösségek, amelyek megtartják az állam törvényeit és engedelmeskednek a hierarchiának, s vannak rosszak, a Bulányi atyához tartozók, amelyek nem tartják meg az állam törvényeit és nem engedelmeskednek a hierarchiának. Casaroli államtitkár nyílt levelet intéz a magyar egyházhoz, melyben felszólítja Bulányi atyát, hogy engedelmeskedjen püspökeinek. Néhány év elteltével Ratzinger bíboros a II. Vatikáni Zsinat okmányából vett 12 idézetet tartalmazó antológiát készített számomra, hogy azt aláírjam. Aláírom (1985-ben), de azzal a kéréssel, hogy csatolhassak hozzá egy 13. idézetet, melyet a Dignitatis Humanae-ból vettem. Ratzinger kijelentette, hogy törli ügyemet abban a pillanatban, amikor újra aláírom a 12 pontot, de minden kiegészítés nélkül. Nem akarom teljesíteni ezt a feltételt. Miért? E kérdésre adott válasz a tárgya jelen előadásomnak.

Tárgyalás

1. A Zsinat két szövege

Kiindulási pontunk legyen a Hittani Kongregáció antológiájának 11. pontja: „A lelkipásztori szeretet... arra ösztönözzé a papokat, hogy ezen a közösségen belül tevékenykedjenek: az engedelmesség által önkaratukat Isten és testvéreik szolgálatára áldozzák fel, fogadják el

és hajtsák végre a hit lelkületével mindazt, amit a pápa, a püspökök vagy más elöljárójuk parancsol vagy ajánl. ... Ez az engedelmisség Isten gyermekeinek érettebb szabadságára vezet. Természeténél fogva megkívánja, hogy ... legyenek mindig készen arra, hogy azok ítéletének vessék alá magukat, akik Isten egyházának kormányzásában vezetők” (PO 15).

Minden vonatkozásnak két határpontja van. Az engedelmisség is vonatkozás. Az engedelmisség két határpontja ebben a szövegben: a felelősök, akik engedelmeskedtetik Isten gyermekeit, és Isten gyermekei, akik engedelmeskednek az egyház felelőseinek. A vonatkozásoknak van tartalmuk is. Ebben az engedelmisségi vonatkozásban a tartalmat a felelősök ítéletei, parancsai és tanácsai adják. Meg kell állapítanunk, hogy az engedelmisség a személyek két csoportja közti emberi magatartás, amelyben az engedelmisség tárgyát, azaz tartalmát a személyek egyik csoportja határozza meg a másik csoport számára. A szöveg ezenfelül kijelenti még, hogy az engedelmisség ezen magatartása által juthatunk el az igazi szabadsághoz, feláldozván saját akaratomat. 1981-ben, azaz négy évvel annak előtte, hogy alá kellett írnom ezt a szöveget, írtam egy könyvet, melynek címe: *Erény-e az engedelmisség?* Lékai bíboros ezzel a munkámmal is megajándékozta a Kongregációt. Így aztán teljeséggel érthető, hogy Ratzinger antológiájában az utolsó előtti pont rangját éppen az engedelmisség az egyházban téma kapta. Az antológia koronáját, a 12. pontot, már az államhatalom iránti engedelmisség témája képezi.

Ezek után nézzük az általam hozzárakott zsinati szöveget, a 13. pontét: „Az isteni törvény rendelkezéseit az ember lelkiismeretében fogja fel, amelyet tartozik hűségesen követni..., hogy eljusson Istenhez. Nem szabad tehát az embert arra kényszeríteni, hogy lelkiismerete ellen cselekedjék (DH 3)... és csak a lelkiismeretének tartozik engedelmeskedni” (DH 11). E szöveg egy egészen más világot mutat be, mivel itt három ízben is előkerül egy új fogalom egy új kifejezés révén, ez pedig a lelkiismeret. Itt azt tanuljuk, hogy csak a lelkiismeretünknek szabad engedelmeskednünk, ha el akarunk jutni Istenhez. Az engedelmisség ezúttal is emberi magatartás, de teljességgel interiorizált. Az engedelmisségi vonatkozás két határpontja immár mi magunk vagyunk, s nem rajtunk kívüli személyek. Következésképpen engedelmisségünk tárgya nem kívülről érkezik hozzánk, hanem saját magunkból, mert képesek vagyunk megérteni az isteni törvény rendelkezéseit. A magyar nyelv ezt a lelkiismeretet egy spirituális, belső ismeretnek mondja összevetve azt egyéb ismeretekkel, amelyek kívülről érkeznek hozzánk. Amíg e zsinati szöveget hozzá akarom rakni a Kongregáció antológiájához, nem kaphatom vissza a jogot, hogy Magyarországon papként működhessem nyilvánosan.

2. Jézus és az engedelmisség

Miért találtam rá 1985-ben e zsinati szövegre, amikor három nap gondolkodási időt kaptam a Kongregáció küldött-jétől, hogy aláírom-e az antológiát? Fogságomból szabadulva, amikor tíz éven keresztül szállítómunkásként kerestem kenyeremet, hét évi munkával elkészítettem egy hat kötetes munkát. 25 éve már ennek. Jézusnak a négy evangéliumban található kijelentéseit analizáltam e munkában, melynek címe: *Keressétek az Isten Országát!* Kerestem, de nem találtam meg benne az engedelmisségnek a fogalmát sem, a szavát sem. Századunk elején Loisy abbé sem találta meg az evangéliumokban a Jézus engesztelő haláláról szóló tanítást, hanem csak Szent Pálnál. Hasonló történt velem is. Én is csak Szent Pálnál találtam rá az engedelmisség fogalmára.

Az engedelmisség szócsaládjával (engedelmisség, engedelmeskedni és engedelmes) 38 ízben találkozunk az Újszövetségben, de Jézus ajkán csak egyetlen ízben: ha a tanítványoknak hite volna, s ezt mondanák az eperfának: „Szakadj ki tövestől, s gyökerezzél meg a tengerben, az engedelmeskednék nektek” (Lk 17,6). Jellemző, hogy ez

az egyetlen hely is Lukácsnál kerül elő, Szent Pál tanítványánál. E lukácsi hely az engedelmisségnek már harmadik fogalmát nyújtja. Az első — az *interszemélyes* engedelmisség, mely különböző személyek közt jön létre. A második — a *belső* engedelmisség: magamnak engedelmeskedem. A harmadik — a *nem személyek közti*: az eperfa engedelmeskedik a tanítványoknak.

Mondanék Önöknek egy jól ismert szentbeszédet: „Jézus engedelmeskedett a mennyi Atyának, az egyháznak engedelmeskednie kell Jézusnak. Nekünk pedig engedelmeskednünk kell az egyház uralkodó rétegének”. Semmi sem található meg ebből az evangéliumokban számunkra megőrzött jézusi tanításban. Mit akarok mondani? Azt, hogy Jézus nem engedelmeskedett az Atyának? Szövegeink szerint Jézus hallgatta az ő Atyját. Most én is szeretnék adni Önöknek egy kis antológiát.

Az Atya és Jézus kapcsolatáról ezt: „...amire az Atya tanított engem, azt mondom... az igazságot mondom nektek, amelyet hallottam Atyámtól... mert mindazt, amit Atyámtól tanultam, megismertettem veletek... úgy ítélek, ahogy hallok... aki Istenből való, hallja az Isten szavait” (Jn 8,28,40; 15,15; 5,30; 8,47). A *Lélek kapcsolata az Atyához és a Fiúhoz*: „nem magától beszél majd, hanem mindazt, amit majd hall, elmondja” (Jn 26,13). A Szentháromság világa nem az engedelmisségé, hanem olyan világ, amelyben tanulnak és hallanak.

Ami pedig az ember kapcsolatát illeti az Atyához és a Fiúhoz: „Akinél viszont a mag jó földbe hullott, az hallja és érti az igét, és terem: az egyik százannyit, a másik hatvanannyit, a harmadik harmincannyit” (Mt 13,23). Az a világ, amelyet Jézus mutatott meg nekünk, olyan világ, amelyben tanulunk és tanítunk, amelyben ismertünk és értünk: „nektek adatott tudni a mennyek országának titkait” (Mt 13,11). Ismerni és hinni — Jézus számára e kettő ugyanazt jelenti.

Jézus nem használta az „engedelmisség” szót, mivel az ember hall, tanul, ért és cselekszik a maga belső ismerete szerint. Jézusnál az ember saját magának sem engedelmeskedik. Az engedelmisség nem jézusi kategória.

3. Az engedelmisség Szent Pálnál

Az engedelmisség szócsaládját (*hüpakoe* az Újszövetségben) 24 ízben találjuk meg Szent Pál leveleiben: az alárendelődését (*hüpotagie* az ÚSZ-ben) pedig 27 ízben. E két szócsalád háromszor sűrűbben fordul elő e levelekben, mint az Újszövetség többi könyveiben. E sűrűség oka abban található, hogy Szent Pál gondolkodásában különféle síkok fedezhetők fel: a Szentháromság, az egyház, a család, az állam síkjai. E síkok mindegyikén találunk egy fejet, és egy testet, melynek ez a fő a feje. E különböző síkok közös szabálya: a fej szereti a testét, s a test engedelmeskedik a maga fejének.

— Az Atya szereti a Fiút, s a Fiú engedelmeskedik az Atyának.

— Jézus szereti az egyházat, és az egyház engedelmeskedik a Fiúnak.

— A férfi szereti feleségét, s a feleség engedelmeskedik férjének.

— Az államhatalom képviseli Isten tekintélyét, s nekünk engedelmeskednünk kell az államnak.

Elegendőnek látszik, ha Szent Páltól csak az alábbiakat idézem: Jézus „engedelmes volt a halálíg”, és hogy „amint az egyház aláveti magát Krisztusnak, az asszonyok ugyanilyen módon tartoznak alávetni magukat férjüknek” (Fil 2,8; Ef 5,24).

4. A hatalom, a felvilágosodás és az engedelmisség

Miért ragaszkodnak a hatalmak és a tekintélyek az engedelmisség elvéhez? És miért nincs szüksége Jézusnak erre a fogalomra? A hatalmak és a tekintélyek mindig kiváltságaikat védik. Ezzel szemben az Isten Országáa a szeretet társadalma, és a szeretet nem ismer kiváltságot. Aki kiváltságot véd, engedelmisséget követel, s megbosszulja az engedetlenséget. Aki pedig szeretettársadalmat kíván építeni, az jól tudja, hogy semmit sem ér el a többiek engedelmeskedtetésével; semmit sem ér el az engedelmisség és alárendelődés akárminő fogalmával és gyakorlatával. A Hegyibeszéd szellemének ellenében, amely nem ismer semmiféle kiváltságot, s nem ismeri e kiváltságok megvédését sem, a Római levél 13. fejezete — az államhatalomban Isten képviselőjét látva — teljes győzelmet aratott a 4. század folyamán. Az első három század után az egyház előbb társa, majd vetélytársa lett az államnak a hatalomgyakorlás minden vonatkozásában, s ő is megkövetelte az engedelmisséget. Az idő tengelyén azonban a felvilágosodás révén a civil világ megelőzte az egyházat a lelkiismeret és a szabadság tekintetében. Mégis, és lemaradásunk ellenére is, azt gondolom, hogy az egyház mai reformja a Hegyibeszéd szellemében radikálisan többet követel tőlünk, mint ami a felvilágosodás számára természetes. Tehát többet, mint a papok házasságát, a nők pappászenteletét, a bűnbánó újraházasodottak szentáldozását, s talán a homoszexuálisok befogadását. Ha az egyház haladó tagjainak látása és törekvése ezekben a tárgyakban érvényesülne, akkor elérnők a civil világ fejlődési szintjét, amiben élünk a felvilágosodás és a francia forradalom következtében. Világosan látnunk kell a világ e fejlődési szakaszának hallatlan jelentőségét, ami az egyházon kívül és az egyház nélkül történt meg. Amikor egyházunk az anszien rezsím filozófiáját és teológiáját

képviselte, a felvilágosodás az emberi lelkiismeret erejében eljutott a szabadság, egyenlőség, testvériség eszményeihez, amely eszmények, modern öltözetben, kétségtelenül Jézus eszményei az evangéliumok lapjain.

Becsületesen be kell vallanunk, hogy mindezek az egyház hierarchiájának látása és akarata ellenére történtek. Mindaz, amit a Jogok és Szabadságok az Egyházban mozgalom képvisel, következménye egy egyházon kívül történt fejlődésnek. E mozgalom meg akarja valósítani azt, amit a világ már két századdal korábban megvalósított. Korunkra a felvilágosodás létrehozott egy olyan világot, amelyben a politika vonatkozásában már nem kell engedelmeskednünk, hanem amelyben figyelhetünk, tanulhatunk, érthetünk és tehetünk a magunk belső látása és ismerete, azaz lelkiismeretünk alapján. Nem kis szégyene ez egyházunknak.

5. Az egyenlőség és a testvériség országa felé

Ugyanakkor azt is világosan kell látnunk, hogy a világ említett európai fejlődése nem valósította meg a felvilágosodás másik két eszményét. Jelenlegi világunkban sincs sem egyenlőség, sem testvériség. A különféle szocializmusok az egyenlőség szolgálatában elpusztították a szabadságot. A politikai eszmék összes többi változata is testvériség nélkül óhajtja szolgálni az emberiség szebb jövődjét, azaz az egyre kegyetlenebb fegyverek hatalmának ereje által. Az egyenlőség és testvériség világa ma is utópiának számít, s csupán reménye az Isten Országának, miként Jézus napjaiban. Kérdezem: vajon arra született-e az egyház, hogy szertartásaival és áldásaival megszentelje, amit talál a különféle kortárs társadalmakban, vagy pedig kötelessége, hogy az emberiség fejlődésének kovásza legyen Jézus eszményének, a szeretet alternatív társadalmának irányában, amelyik nem ismer kiváltságokat és fegyvereket?

Újfent meg kell vallanunk, hogy a trón és az oltár szövetségének erejében az egyház kiirtotta az elmúlt századok során az összes eretneknek minősített kísérletet, amely meg akarta valósítani Isten Országának Jézus által képviselt eszményét. Kell-e felsorolnom az albiakat, a lyoni Valdi-testvéreket, a reformáció különböző anabaptista irányzatait, amelyek megkísérelték a köztulajdonban élest és az erőszak elutasítását. Asszisi Szent Ferenc hűséges követőit is halálba kergették üldözőik.

6. Ha Jézus megjelenék napjainkban

Meg kell kérdeznünk magunktól: Mit tennénk, ha Jézus megjelenék napjainkban, s meghívna minket a szeretet társadalmának megvalósítására, azaz egy olyan teljesen új világéra, amelyben nincsenek gazdagok és szegények, amelyben konfliktusainkat rendőrség és hadsereg nélkül oldanók meg? Jelen pillanatban a keresztények válasza e meghívásra, sajnos, azonos a Dosztojevszkij Nagy Inkvizítorának válaszával a Karamazov testvérekben: „Ismerünk téged, Jézus, s azt mondjuk neked, hogy menj vissza! Menj, mert a szeretet civilizációja álom csupán, amely nem valósítható meg.” Úgy gondolom, hogy ha válaszunk a Nagy Inkvizítoré, akkor az emberiség Isten Országá irányában fejlődésének nincs szüksége az egyházra. Háborúzni a kiváltságok védelmében, ez a magatartás ahhoz a világhoz tartozik, melynek fejedelme a Sátán. Ez a világ valósítható az egyház segítsége nélkül is. Ha belesegítünk, magunkat rontjuk meg vele.

Összefoglalás

Mi, az egyház, örökösei vagyunk a nagy jézusi örökségnek. Magam — társaimmal együtt — képviselője vagyok a Bokor nevű magyar mozgalomnak. Esendő és tökéletlen emberek tartoznak hozzá, mint általában az emberek. De tudjuk, hogy örökösei vagyunk ennek az örökségnek, és tanítványai akarunk lenni Jézusnak ebben az értelemben. Előadásom befejezéseként kérem, hallgassák meg vallomásunkat, melynek tárgya: hallani, tanulni, érteni és tenni is Jézus ügyét, ha lehetséges. Isten számára minden lehetséges.

1. Azt gondoljuk, hogy Jézus nem gyűjtött sem papokat, sem híveket, hanem csak tanítványokat, és hogy a tanítványok feladata: menni és bizonyosságot tenni erről az örökségről az összes nemzetek számára.

2. Azt gondoljuk, hogy az egyháznak e tanítványokat egybefogó kicsiny közösségek testvéri koordinációjának kell lennie, mert bizonyosak vagyunk abban, hogy Jézus Istene minden embert alkalmasnak teremtett meg arra, hogy hirdesse az ország és a szeretet civilizációjának jóhírét.

3. Azt gondoljuk, hogy az ember öntörvényű lénynek lett teremtve, aki képes hallani, tanulni, érteni és megtenni azt, amit igaznak, istenektetszőnek s a szeretettel harmóniában levőnek ítél. Ily módon ez az öntörvényű ember az evangélium segítségével krisztustörvényűvé formálhatja magát, a bennünk lakó Szentlélek segítségével pedig lélektörvényűvé is (autonóm, krisztonóm, pneumatonóm). Következménye ez annak, hogy Isten képére és hasonlatosságára lettünk teremtve.

4. Következésképpen azt gondoljuk, hogy Isten Országának nincs szüksége semmiféle engedelmességre.

5. Azt gondoljuk, hogy kinevezésekre sincs szükségünk, mert közösségeinkben meg tudjuk választani azokat a testvéreinket (nőket, férfiakat), akik legalkalmasabbak arra, hogy lelkesítsenek minket és „mossák lábunkat”.

6. Azt gondoljuk, hogy a házasság alapvető iskolája az isteni szeretet gyakorlásának, következésképpen házasságban élő testvéreink példaképek lehetnek az egyház közösségeiben arra, hogy miként kell szeretnünk egymást.

Egyházunkban megtalálható a Jogok és Szabadságok az Egyházban nevű társaság is. E szabadságunk erejében kötelezve vagyunk egyházunkban — ha ez a szó azonosítható a Tizenkettővel, Jézus közösségével — megvalósítani egy alternatív kontrasztársadalmat, amelyben Jézus Istenétől kapott szabadságunkat arra használjuk, aminek megtevéséről szólt példabeszéde: „Jöjjetek, Atyám áldottai, örököljétek azt az országot, amely nektek készült a világ kezdete óta. Mert éheztem és ennem adtatok, szomjaztam ... vándor voltam ... beteg ... és fogoly voltam, s ti meglátogattatok” (Mt 25,34–36). Ha elfelednők ezeket a szavakat: hallani, tanulni, érteni és tenni, akkor nem volna más alternatívánk, mint a Nagy Inkvizítoré. Ezzel szemben nekünk a Szabadságok és Jogok és Kötelességek új énekét kell énekelnünk, amely az **elpídiá** éneke: nem az utópiáé, hanem az emberiség reményének az éneke.

7. Azt gondoljuk, hogy a szeretet alapja az alázat, ami azt jelenti, hogy szolgálni akarjuk a többieket. A többieket minden kivétel nélkül. Hatmilliárdnyi ember szolgálata van tehát ránk bízva.

8. Azt gondoljuk, hogy ez az alázat megakadályoz bennünket abban, hogy uralkodjunk a Földön élő embertársaink felett, mivel Isten sem uralkodik, hanem csak él és bennünket szolgálva szeret mindörökkön örökké. El kell utasítanunk az -archiák és a -kráciák minden formáját, mivel mi csak a **pándúliát** ismerjük, amelyben mindenki szolgál mindenkinek.

9. Azt gondoljuk, hogy a Föld javainak tulajdonosa a Teremtő, s mi csupán sáfárai lehetünk e javaknak, amelyeket meg kell osztanunk azokkal az emberekkel, akiknek szükségük van azokra. A gazdag és szegény keresztények léte életünk nagy botránya. Nem feledhetjük el, hogy a gazdag ifjúnak távoznia kellett, hogy eladja minden vagyonát, ha Jézus tanítványává akart lenni. Nem tudjuk szolgálni a hatmilliárdot javaink megosztása nélkül.

10. Azt gondoljuk, hogy az erőszak minden formája szembenáll az isteni szeretettel. A szeretet civilizációjában konfliktusainkat megbeszélések útján kell megoldanunk a fizikai kényszer eszközeit teljesen kikapcsolva. A javait meg nem osztó keresztény, az erőszakot alkalmazó keresztény — ezek abszurd ellentmondások. Ha igényt tartunk a keresztény névre gazdagságunk és erőszakot alkalmazásunk ellenére is, ez az írástudók árulása, az Önök Julien Bendá-jának igaz szavai szerint.

11. Azt gondoljuk, hogy Jézus szavai: „Üldözni fognak titeket...” ma is igazak. Mi, a Bokor, ezt tapasztaljuk. De ha maga az egyház üldözi a Jézus szavait megvallókat, ez az egyháztörténelem legsúlyosabb botránya.

12. S végül egy utolsó pont: azt gondoljuk, hogy Istenünk tökéletes s nekünk is tökéleteseknek kell lennünk. De azt is tudjuk, hogy Isten irgalmas velünk szemben, s hogy nekünk is irgalmasoknak kell lennünk testvéreinkkel szemben. Istenünk e két tulajdonsága megőrizhet bennünket utunkon, amikor erősek, és akkor is, amikor esendők vagyunk.

Még egyszer megköszönöm, hogy meghívtak minket.

A z E g y h á z á z s i a i a r c a

Leszakadva a köldökzsínóról

Ázsia katolikus egyháza a vallások közötti ökumené
és a szegények elkötelezettje

Az egyházak Európában, Nyugaton teológiailag még mindig úgy értelmezik magukat mint minden ember királyi útját a Krisztusban való üdvösséghez. *Ázsia katolikus egyháza előbbre tart, mert szerényebben gondolkodik:* „Kis nyáj vagyunk Ázsiában. A sok másik között csak az egyik olyan közösség, amely úton van a beteljesült élet felé.” Így nyilatkozik az *Ázsiai Katolikus Püspöki Konferenciák Szervezetének* (FABC) „Első Nemzetközi Teológiai Kollokviuma”, amelynek témája: Egyházi lét Ázsiában a 21. században. Összesen 56 küldött, ázsiai és európai laikusok, teológusok, papok és püspökök jelölték ki a thaiföldi Pattayában, a gazdasági növekedés kontinensén a katolikusok ökumenikus jövőjének mérföldköveit.

Ázsia egyházai, a protestánsok és a katolikusok egyaránt megválnak a Nyugat-Európa szerinti régi tájékozódástól. A fehér gyarmatosítás korszakában keletkezett missziós egyházak a legújabb időkig kitarottak a nyugati egyházak teológiájától, szociális tanításától és karitatív tevékenységétől való, messzemenően magától értetődőnek érzett függőségben. De Ázsia keresztényei időközben öntudatosan ráléptek saját útjukra. Georg Evers, az aacheni *Missziótudományi Intézet* Ázsia-szakértője azt mondja: „A saját forrásokból, a világ saját észleléséből fakadó teológia napirenden van Ázsiában.”

Latin-Amerika egyháza már rég maga mögött tudhatja ezt a leválást a Nyugatról. A felszabadítási teológia perui feltalálója, Gustavo Gutiérrez nagyon pontosan fogalmazta meg az Európával szembeni egyenjogúsodást, amikor 1986-ban ezt a címet adta a felszabadítási lelkiségről írott egyik könyvének: „Igyunk saját forrásainkból!”.

Ázsia egyháza felfedezi saját döntését a szegények mellett. Az FABC leszögezi: „Ha belegondolunk a szenvedő Ázsia nyers *lenti* valóságába, a Biblia emberi Jézusába botlunk. Ő szemben áll az emberek természetes *felfelé* törekvési vágyával, és *lefelé* megy, le a szétapottakhoz, velük tart, velük él, magára veszi terheiket, barátainak nevezi őket. A szegények iránti előszeretettel nevezzük most az ő elsődleges választásának.” Saját növekedési robbanásától megragadott, szegényekre és gazdagokra szakadt társadalmaira vetett kritikus tekintettel, Ázsia egyháza így fogalmaz: „Jézus a gazdaság területére lép, viszonylagosítja a gazdaságot, minden anyagi tulajdont Isten Országának szolgálatába állít, kárhóztatja a rabszolgai függést a mammontól, a kapzsiságot és az egoizmust. Megmutatja, mire való a hatalom: nem az uralkodásra és az elnyomásra, hanem a szolgálatra.” Az a Krisztus, akit Ázsia egyháza követni szeretne, „nem habozik, hogy szembeszálljon a fennálló hatalmakkal”.

A szegények iránti elkötelezettsége mellett Ázsia egyháza felfedezi az ökumenét. Odafordul Ázsia régi nagy vallásainak értékeihez. Ebben az összefüggésben az ázsiai teológiában nagyobb jelentőségre tesz majd szert a jövőben a „harmónia” fogalma. A katolikusok megértik, hogy Ázsia hinduizmusával, buddhizmusával és konfucianizmusával szemben csak egy későn jött kisebbségi vallás tagjai: „Tudjuk, hogy feleleteink alig érintik azt a misztériumot, amit Ázsia jelent.” Ázsia katolikus egyháza tudatosan hagyta ki jövőnyilatkozatából az elmúlt gyarmatosító korok hagyományos, a többi vallás ellen irányuló misszionálását. Ezáltal elhatárolódik a fundamentalista missziós egyházak naiv-gőgös harácsoló mentalitásától, amellyel a modern lélekzsákmányolást űzik Ázsiában.

Ázsia katolikus egyháza helyett *a közös pontokat keresi a földrész nagy vallásaival.* Ennek a vallások közötti dialógusnak az FABC *Emberi Fejlődési Irodája* (OHD) a felelőse. Anthony Rogers, az OHD titkára így tájékoztat: „1972 és 1987 között az volt a cél, hogy »a szociális apostolkodás nemzetközi püspöki szemináriumai« révén szociálpolitikailag érzékeny és cselekvőképpé tegyük az egyházat. A jövőben különleges ázsiai hangsúlyt akarunk adni a szociális apostolkodásnak azzal, hogy méltatjuk és folytatjuk a többi ázsiai vallási hagyomány spirituális örökségét. A

siker szempontjából döntő lesz az együttműködés és a folytonos dialógus vallásokat összekötő szelleme.”

A keresztény szakértők *nem csupán beszélnek*: Mielőtt Ázsia katolikus püspökei és teológusai 1994. júliusában elgondolkodtak volna „a más vallásokkal való találkozás teljes lelkiségéről, intenzív közös tapasztalatot szereztek más vallásokhoz tartozó emberekről: keresztények, buddhisták, hinduk és muszlimok együttesen keresték föl Bangladest, Indonéziát, Sri Lankát és Thaiföldet, hogy a helyszínen tanulmányozzák, milyen szerepet játszanak a vallások a különböző válságokban és szociális küzdel-

mekben.” Az FABC ezt követő konferenciáján 35 püspök, szerzetes és pap mellett buddhista szerzetesek, valamint négy vallás, ill. tizenkét ország laikusai is képviselték magukat. *A zárónyilatkozat úgy írja le a vallásközi dialógust mint találkozást ugyanazon az úton*: az útonlevés nagy szerepet játszik a hinduizmusban, a buddhizmusban, az iszlámban és a kereszténységben is.

Az Ázsia vallásai közötti nyílt párbeszédből az egész világ tanulhatna. Ázsia püspökei ezt öntudatosan meg is fogalmazták Pattayában: „Úgy tűnik, a világ más részein sok ember tekint föl az ázsiai országokra, lelki ihletést és erkölcsi

vezetést keresve. Ázsia egyháza csak belső alázattal és a Szentlélek iránti elmélyült nyitottsággal képes megfelelni a világ e spirituális várakozásának.”

Európa ökumenikusai kisebb cipókat sütnek. Az egyházak közötti ökumené makacs, a történelemben messzire visszanyúló problémáival vannak elfoglalva a Balkánon vagy Kelet-Európában. Látván ezt az „Európa Házban” zajló vesződésget, frissítően hat a messihi távolba vetett tekintet: Ex orite lux? Keletről, Ázsiából támad reménysugár? Az egyház ott a vallások közötti új, a kereszténységet meghaladó ökumené felé indult el.

Forrás: Publik-Forum 1995/1

Feltámadás a szeméthegyen

A manilai Smokey Mountain-on az ökológiai felszabadítás útját járják a szemétlakók.

Interjú Benigno Beltran plébánossal

Beltran atya, hogyan élnek az emberek a szemétben?

A Föld szegény, déli féltekéjének nagyvárosai erős szívóhatást gyakorolnak a földnélküli emberekre, akiknek a kizsákmányolás és a bérleti feltételek miatt egyre kevesebb esélyük van az otthonukban arra, hogy a saját munkájuk gyümölcséből éljenek meg szántóikon és rizsföldjeiken. Nálunk, a Smokey Mountain-on a többség abból él, hogy nap mint nap átkutatja a hulladékot valami értékesíthetőt keresve, például fémmaradékokat, gumit, műanyagot vagy papírt, tehát épp olyan anyagokat, amelyeket az újrahasznosítás számára el tudnak adni.

A Smokey Mountain azokról a tüzekről kapta a nevét, amelyek állandóan izzanak a szeméthegyen, pontosabban a sűrűn gomolygó füstörlől. Ezek a környezeti feltételek sok ember megbetegedését okozzák.

A csípős füst mindenekelőtt a szemeket károsítja, légzési nehézségekhez és tüdőproblémákhoz vezet. Embereink 95 %-a szenved ettől. Különösen veszélyeztetettek a gyerekek. Még néhány évvel ezelőtt is hetente 2–3 gyerek halt meg. Egyházközségi munkatársaink ugyanezekben a betegségekben szenvednek, alig akad közöttük egészséges. Sokan csak korlátozott munkára képesek.

A kétségbeesés helye-e a Smokey Mountain?

Kemény dolog felénk az élet. De az emberek kreatívak, és sok mindent megpróbálnak, hogy javítsanak életkörülményeiken. Sok európai bosszantó módon azt képzei, hogy a fülöp-szigeteki nyomornegyedlakók passzívok és szánsalomra méltóak. Ez tévedés. Embe-

reink keresik annak az útját, hogy jobban táplálkozhassanak és jobban szerveződjenek. Egy példa: Régi autók roncsaiból hét, első osztályú kisbuszt állítottak össze. Ezeket a „dzsipceskéket” rikító színekkel festették be, ahogy az a Fülöp-szigeteken szokás. A buszokat a személyszállításban használjuk; ezenkívül reklámhordozói üzeinknek és „a feltámadt Krisztusnak”. Szövetkezeti kisautó-vállalkozásunkban néhány asszony és férfi biztos munkára talált.

Hány munkahelyet teremtett eddig az egyházközség?

Körülbelül 300 biztos állást. A hét busz mellett van két teherautó is. Ezenkívül akad munka a szemétfeldolgozással kapcsolatos, saját fejlesztésű ökológiai újrahasznosítási programunkban is. Minden szövetkezeti formában működik, sem a teherautók, sem a kisbuszok nincsenek magántulajdonban.

Mit lehet egyáltalán elérni ilyen programokkal?

A javulás valóban lényegi. Az egészségügyi alapellátás kiépítése révén sikerült elérnünk, hogy mindenekelőtt a gyermekhalandóságot csökkentjük. Időközben a Smokey Mountain-on élő gyerekek háromnegyed része kezdett iskolába járni. Ha a németországi nagyvárosok egyes negyedeiben járok, és látom a sok elmagányosodott embert, akkor csak azt mondhatom: nálunk ez elképzelhetetlen lenne. A Smokey Mountain-on senki sem él magányosan és egyedül.

Hogy működik az Ön egyházközsége?

A Smokey Mountain csaknem minden lakója beágyazódott a közösségbe. 95 %-uk katolikus keresztény, s ezeknek 70 %-a a bázisközségek aktív tag-

jának számított. Az egyházközségi élet minden területén a „People Empowerment” vezérgondolatával dolgozunk, ami azt jelenti: „Megerősíteni az embereket!” Tíz-tizenkét család lakik egy szálláson, egy fedél alatt. Ők alkotnak, ahogy mi mondjuk, egy sejtet. Húsz-harminc sejt választ egy képviselőt a központi bizottságba. A központi bizottságban nők és férfiak közül választjuk az egyházközségi képviselőtestületet. Ez hozza meg aztán a fontos döntéseket.

Milyen hatással van ez az egyházközségi felépítés a vallási életre?

Például az emberek nagy örömeiket lelik abban, hogy maguk alakítsák az istentiszteletet. Olykor nem is prédikálok. A közösség talán szívesebben énekel, vagy azt részesíti előnyben, hogy a nap és az evangélium témáját játékos módon mutassa be. Az emberek pénzt hoznak magukkal a közösségi kassza számára, vagy zöldséget, gyümölcsöt, maguk fogta halat — egyszerűen azt, amivel hozzá tudnak járulni a közösség életéhez.

Hogyan látja a feladatát plébánosként és teológusként?

Csapatom számára és az én számomra is döntő, hogy ne szakadjak el az emberektől, és senkit se vigasztaljak a halál utáni jobb élettel, ahogyan ez a népvallásban olykor még mindig történik. Nem, mi itt és most akarunk valamit elővételezni a mennyországból, igazságosságot és békét teremteni az embereknek. Ez azonban a mi füstölő szeméthegyünkön nem megy a teremtés megőrzése melletti elköteleződés nélkül. Azt reméljük, hogy elővételezhetünk valamicskét a paradicsomi békéből azáltal, hogy — centiméterenkint — megpróbáljuk gyógyítani a teremtészetet.

A Smokey Mountain emberei az újrahasznosításból élnek, ökológiai ethoszuk van. Politikai környezeti munkásoknak látja-e az itteni embereket?

A Smokey Mountain korábban nem sokba vett lakói az új szociális és ökológiai tudat előharcosai lettek a Fülöp-szigeteken. Harcunkban a legváltozatosabb eszközöket használjuk sok fantáziával: demonstrációkat, dalesteket, rockegyütteseink fellépéseit, vagy a Smokey Mountain-adó rövid rádióreklámait, amelyeket aztán más állomások is sugároznak. Az egyházközség ifjúsági csoportjai együttműködnek más környezetvédő csoportokkal. Különösen azért küzdünk, hogy keményebb környezetvédelmi törvényeket hozzanak. Szemét-ügyben szakértők vagyunk. Hármass vezérmotívumunk (amelynek zenei változata is készen áll): „Csökkeníteni, visszaforgatni és újrahasznosítani a szemetet!”

Benigno Beltran Dél-Kelet-Ázsia egyik legismertebb katolikus teológusa. A steily misszionárius a Parish oh the Risen Christ, a Feltámadás Egyházközség plébánosaként dolgozik a Smokey Mountain-on, a hulladékok és szeméthyányók „Füstölő Hegyén” a fülöp-szigeteki metropolisz, Manila szívében, a Tondo nevű szegénynegyedben. Ez a szeméthyányó alkotja a plébánia területét. 21 hektáros területet ölel fel. Ezen a kis felületen 25000 ember él. A helyi munka mellett Beltran dogmatikát tanít Tagatay City teológiai fakultásán. Ezenkívül a szegények önszervező programjainak politikai lobbizóként működik a metro-manilai régióban. „Szabad idejében” a Smokey Mountain ifjúságának rockzenekarait menedzseli.

Átveszik az Önök kezdeményezéseit a Smokey Mountain-on túl is?

Megegyeztünk a legtöbb manilai szállodával, hogy hulladékaikat előzetesen szétválogatják száraz és nedves szemétre. A nedves, tehát a biológiai szemetet aztán mi aprítjuk, komposztáljuk, majd trágyaként eladjuk. Ezáltal csökken a szemét terjedelme. Sok emberünk a biotrágya eladásából gazdálkodik ki bevételeit. Csak úgy mellékesen, de öröndetes módon csökken a műtrágya-felhasználás. A száraz szemetet embereink szortírozzák. Kigyűjtik belőle a műanyagot, fémeket, papírt és már értékes anyagokat. Nemsokára be fogunk szerezni egy olyan gépet, amely lehetővé teszi majd, hogy a műanyagmaradékokat magunk dolgozzuk fel, például műanyagszékekké és padokká.

Hogyan került Ön éppen a szeméthegyi gyülekezetbe?

A Smokey Mountain ama sok megvetett hely egyikeként tűnt nekem, ahol különösen szükség volt a felszabadító egyházi kezdeményezésre. 1989 óta élek a Smokey Mountain-on, de már 1978 óta minden héten eltöltöttem pár napot ezen a helyen. Teológusként nem állhatok a partvonalon kívül, és nem kommentálhatom csupán a dolgokat, ahogy a nyugati teológusok többsége csinálja. Ha az emberek papja és teológusa vagyok, akkor be kell gyökereznem az emberek közé, az ő életkörülményeikbe. Lelkipásztori munkánkban könnyen érthető formulákkal dolgozunk, amelyeket újból és újból elismétlünk. A legfontosabb így hangzik: „A sötétségből a világosságra, a halálból az életre, az elnyomásból a szabadságba — ezt az utat akarjuk járni.”

Ez azonban azt is jelenti: hagynia kell, hogy saját magát is folyton megkérdőjelezzék.

Persze, de a mi fülöp-szigeteki kultúránkban ez nem olyan nehéz. Azok az emberek, akikkel Európában találkozom, tökéletességre törekszenek. A mi kultúránktól ez jobbra idegen. Mi könnyebben fogjuk föl az életet. A teológiát is viszonylagos dolognak tekintjük. Sokféle teológia és a dolgok sokféle látásmódja létezik — és nem csupán a Fülöp-szigeteken. Számunkra nem olyan fontos a minden kérdést kötelezően értelmező magyarázat. A mi „közös megélt teológiánk” a Smokey Mountain-on elmeséli a dolgokat; oktatni és rendeleteket hozni — ez idegen tőle.

Az állam — először 1973-ban, Ferdinand Marcos diktátor idején, majd 1989-ben, Corazon Aquino elnöksége idején — már többször kísérletet tett arra, hogy a Smokey Mountain lakóit áttelepítse. A Manila Bay-i központi kikötőterületen elterülő szeméthyányt el akarják tüntetni és jövedelmezőbben akarják hasznosítani. De ott, ahová a Smokey Mountain lakóit elszállították, a város messze kívül, az állami ígéret ellenére sem volt víz, ennivaló, emberhez méltó szállás, és munkalehető-

ség sem elérhető távolságban. Ezért a legtöbb kitelepített visszatért. Most újabb áttelepítés elé néznek. Ez jobb kilátásokkal kecsegtet?

Igen, ebben biztos vagyok. Fidel Ramos elnök idején, aki meghívásunkra meglátogatott minket, világossá tettük a kormány számára, hogy kizárólag ígérekkel nem jut előbbre. Mi magunk átfogó, realista koncepciót dolgoztunk ki és juttatunk érvényre. Magáncégek finanszírozzák. A kormánynak egy fillérjébe sem kerül.

Mi az aktuális helyzet?

Körülbelül egy kilométerre a Smokey Mountain-tól jelenleg átmeneti szállásokat építenek az embereink. Mihelyt odaköltözhetnek az emberek, szemétegető üzemet létesítenek a Smokey Mountain-on: ezenkívül 3500 család részére kell lakást építeni. Az ehhez fel nem használt területeket a befektetők fogják megkapni földművelés céljából. Ezenfelül 175 hektár biológiailag halott vízfelületet fogunk betemetni a lapos Manila Bay mellett. Ott kapnak majd építési telket azok a befektetők, akik a Smokey Mountain-on — lakóközségi tanácsunkkal egyeztetve — befektetnek. A befektetőknek tehát jó okaik vannak arra, hogy megtartsák a velünk kötött megegyezéseket és szerződéseket. Számunkra, szemétlakó emberek számára így nemcsak lakások és egészségesebb életkörülmények keletkeznek, hanem sok biztos munkahely is. Már az építkezési munkálatok alatt több száz emberünk jut foglalkozáshoz. Ha a Smokey Mountain egykori területén és Bay mellett készen lesz a piac, készen lesznek a szállodák és az üzletek, ott elsősorban a mi embereinket fogják foglalkoztatni. Így egyeztünk meg.

Ez meseszerűen hangzik. Mennyire biztos, hogy ebben a hatalmas programban nem csapják be a szegényeket?

A finanszírozás rendben van. Tudom, hogy az átmeneti szállásokat építik. Tárgyaltunk azokkal a cégekkel, amelyek befektetőként vesznek részt. Ha valamelyik megkísérli, hogy lóvá tegyen minket, ellenállunk. A Smokey Mountain lakóinak kreatív, erőszakmentes és hatékony küzdőkészsége országosan ismert.

Az Önök városnegyedének tervezett átköltözése nem jelent-e elfordulást attól a céltől, hogy közösen és határozottan vessék be magukat országuk szociális és ökológiai forradalmáért?

Ezt nem így látom. A szűken 7,5 millió ember által lakott manilai régió szemétp problémái nem fognak egy csapásra megoldódni. Sokkal több szemét keletkezik, semhogy egyetlen üzemből el lehetne égetni. Továbbra is szükség lesz arra, hogy küzdjünk a szemét csökkentéséért, illetve újrahasznosításáért.

Nem fog-e szétesni a bázisközség az áttelepülés hatására?

A biztosított jövedelmekkel és megélhetéssel együttjárhat az elvilágasodás, bizonyos eltávolodás a régi vallási formáktól. De mi az alternatíva? Hogy örökké a mérgező iszapban és füstben éljünk a szeméthegek között? Aligha. Egyébként nem vagyok olyan pesszimista. Közvéleménykutatást rendeztünk. És legkésőbb azóta biztosak vagyunk a mi Feltámadás Egyházközségünk embereinek mély vallásosságában és mozgékony lelkeségében.

Forrás: Publik-Forum 1995/17

Búcsú az európaiak Istenétől

Római centralizmus a hittanban, vagy regionális és helyi teológiák? Mi felel meg Jézus Krisztus fölszabadító üzenetének a kultúrák sokféleségében? **Robert Schreiter**, Észak-Amerika legismertebb katolikus teológusainak egyike a sokféleség mellett száll síkra. Erről vall az alábbi beszélgetésben.

Mi büvöli el Önt az egész világ helyi teológiáiban?

Az emberek Istennel kapcsolatos gondolkodásának sokfélesége és teljessége lelkesít. Saját életvilágukat, helyi tapasztalataikat ötvözik Istenről szerzett tapasztalataikkal. Ebből — képiesen szólva — csodaszép, darabokból helyileg és regionálisan összevarrt, színgazdag imaszőnyeg keletkezik. A tudományos vagy hivatalos teológia által készített darab ezzel szemben, amelyet az egyházuk által hivatalosan megbízott teológusok készítenek, viszonylag szürke. A helyi teológiák büvölete 1975-ben ragadtott el, amikor a chicagói *Catholic Theological Union*-ra jöttem. Ennek az egyetemnek a hallgatói a világ minden tájáról származnak. Arra kért az egyetem vezetése, hogy szervezzek szemináriumot a „nem-nyugati teológiákról”. Mivel én voltam a legfiatalabb a professzorok között, nem

mondhattam nemet. Ezenkívül érdekelt a kérdés, hogyan lehet keresztény teológiát a nyugati-filozófiai alaptól eltérő alapra építeni.

Miben különböznek egymástól a világvallások istenképei?

Ha az ember megkérdezi a helyi keresztényeket, például Ázsiában, „Miben különbözik a ti Istenetek az európaiak Istenétől?”, akkor először is azt felelik: Ő ugyanaz az Isten. De Isten megközelítésének módja más; másként gondolkodnak Róla, másként imádkoznak Hozzá. A „nem-nyugati teológiákról” tartott első szemináriumomon egy mexikói teológushallgató, aki sokáig dolgozott Japánban, japán nézőpontból fordította le a János-evangélium prologusát. „Az ige testté lett és közöttünk lakott” mondat így hangzott: „A lótuszvirág kinyílt, és illata betöltötte az egész földet.” Ebben világossá válik Isten

japán szemlélete: Isten mindenütt jelenvalósága — amelyről a János-evangélium a görög „logosz”-fogalommal ad hírt —, nem pusztán „szó”, hanem egy jó illattal hasonlítható össze, amely csendesen betölti a földet.

Még egy példa a helyi teológiák gazdagságára: Ghana északi részén él egy Istenről gondolkodó nő, a *twee* törzs igen nagy tiszteletben álló asszonya. Egy prófétanő, aki gyülekezetet alapított; elég önfejű — és katolikus. Istennel kapcsolatos néhány történetét leírták. Ez a könyv, amely „A sötét erdő Jézusa” címmel jelent meg, több mint 180 különböző képben szól Jézus Krisztusról. Itt van például Jézus mint „a nagy kígyó, amely félelem nélkül mozog az esőerdőben”, vagy Jézus mint „a magas fa, amely kinyúlik az esőerdő teteje fölé, és köszönti a napot”. És mivel ez a nő analfabéta, Istenről elmesélt képei rendkívül szemléletesek. Nincs bennük egyetlen elvont fogalom sem — de olyan Jézus-közelséget lehet bennük fölismerni, amelyet nagyon ritkán érünk el a mi teológiai-tudományos fogalmiságunkkal.

Teológusként mit tanul Ön ettől az asszonytól?

A Szentlélek tölti be őt, akárcsak a korai egyházat. Jézus Krisztushoz fűződő, nagyon mély kapcsolatban él, és ezért jelen időben beszél. Tehát például nem azt mondja: „Jézus, te ezt tetted értünk”, hanem: „Jézus, te ezt teszed most köztünk”.

Beleillik-e ez a Jézus a keresztény dogmatikába, a hittanba?

A világ minden tájának keresztény nőitől és férfiaitól azt tanultam: a dogmatika, tehát a formulázott hittan, csak egy része a keresztény hitnek. A kereszténység nem csupán világnézet, „a view of life”, mint a hittan, hanem sokkal inkább életmód, „a way of life”. Világszerte a

legtöbb ember számára a kereszténység nem tanként tapasztalható meg, mint például a hittanórákon, hanem a cselekvésben, a praxisban, és ebből az együttélésből és együttcselekvésből keletkezik azután egy világnézet. Ez a személyes hitbeli meggyőződés persze nagyjában-egészében ortodox, tehát összhangban áll az egyház formulákba öntött hitvallásával.

1975-ben, amikor a „helyi teológiákkal” kezdtem foglalkozni, katolikus professzorként több problémám volt az Istennel kapcsolatos helyi gondolkodások sokszínűségével, mint manapság. Meg kell nézni, mit csinál egy Istenről gondolkodó ember, és a *praxisa* alapján kell mérlegre tenni a kijelentéseit. Beható tanulmányozás után ebből adódik aztán a teológiai ítéletem.

A pápa igyekszik összetartani az egyházat a kultúrák világméretű sokféleségében. Megfelelően tölti-e be a katolikus egyház vezetése ezt a feladatot?

Nem hiszem. A pápa igen eurocentrikus marad, és a püspöki kinevezések kapcsán világszerte azt a kísérletet lehet látni, hogy ezt az eurocentrizmust el akarják vinni a helyi egyházakba is. A pápa megköveteli az egyféleséget, az uniformitást, pedig különböző kultúrákkal rendelkező, sokféle világban élünk. Véleményem szerint a kultúrákat gazdagodási lehetőségnek kellene tekinteni az egyház számára, és nem fenyegetésnek. A római vezetés egyfelől nagyon jól ért a Második és a Harmadik Világ sok problémájához, a pápa szenvedélyes elkötelezettje az emberi jogoknak. Ez persze jó, sőt kiváló — de egyúttal uralmat gyakorol a szexualitás, valamint a társadalom utánpótlása ellenőrzésének érzékeny területein.

Miért koncentrál a Vatikán olyan erősen a szexualitásra?

A szexualitás és az utánpótlás ellenőrzésében lényegileg a társadalom fölötti hatalom kérdéséről van szó. Ugyanez vonatkozik, átvitt értelemben, Rómának ama kísérleteire, hogy a teológiaprofesszorokat világszerte rövid pórázon tartsa. Mert a teológusok képezik ki az egyház papi utánpótlását és laikus munkatársait. Aki oly szorosan ellenőrzi az egész világ teológusait, mint a jelenlegi pápa és egyházvezetése, az a hatalom maximumát gyakorolja az egyházi rendszerben, a jelenben csakúgy, mint — az ifjú teológusgenerációk formálásával — a jövőben.

A római egyházvezetés egy „antiglobális reakció” foglya. Megpróbálja tekintélyi alapon megmondani a világnak, merre hány lépés. Az alternatívák nem érdeklik. Ennek a fölülről lefelé haladó kommunikációnak a fönntartásához oly fontos a reprodukció, tehát a szexualitás ellenőrzése. És éppígy a papokat produkáló teológiai képzés ellenőrzése. De az ellenőrzés e megfeszített kísérlete végletesen nehéznek bizonyul — amint ezt legalábbis Nyugat-Európa és Észak-Amerika katolikusai rég tudják. Alig akad köztük olyan, aki tartaná magát az 1968-as *Humanae vitae* pápai enciklika fogamzásszabályozási előírásaihoz.

Hogyan jönnek létre helyi teológiák, és mi különbözteti meg őket a hivatalos hittantól?

Az elején többnyire az elégedetlenség, a különbözős tapasztalata áll — hogy a prédikált, hivatalos teológia „nem passzol”. Éppen azért, mivel nem jól szólaltatja meg az érintett közösség tapasztalatát. Ha ez a helyzet tartóssá válik, akkor az emberek kivezető utat keresnek. Egyszerűen azért, mivel a hirdetett hivatalos teológia túlságosan idegen.

Mondjuk azért, mivel olyan problémákkal foglalkozik, amelyek nem a helyi, az ott lakó emberek problémái. Vagy mivel olyan kérdéseket tesz föl és olyan válaszokat ad, amelyek az emberek életvilágában nem fordulnak elő. A legtöbb helyi teológia nem átgondoltan és „rendszerezetten” keletkezik, hanem inkább egyszerű, szemléletes módon, többnyire történetek, elbeszélések, bizonyos, a közösségen belüli tapasztalatok — esetleg művészi, képi, költői — kifejezése révén.

Annak a chicagói egyházközségnek a példáján szeretném ezt bemutatni, amely sokat jelent nekem. Léteznek nálunk, Amerikában az ún. *quiltek*, a valamely közösség által tudatosan közösen előállított, darabokból összevarrt szép takarók. Előállításuk gyakran egyházközségi folyamat. Az AIDS-áldozatok emlékére például léteznek AIDS-*quiltek*. Az egyik chicagói egyházközség hosszú munkával közösen szőtt és varrt össze egy egyházközségi *quiltet*. Ennek a *quiltnek* az egyes részei az egyházközség történetének fontos eseményeit képezik le. S az eucharisztia ünneplésén mindig ott van ez a *quilt*. Ez a maguk készíttette oltárterítők e keresztények közös munkáját reprezentálja.

Ez az egyházközség egyszer meghívott engem ezzel az igénnyel: „Mi is szeretnénk egyszer tenni valamit a *local theology* (a helyi teológia) dolgában.” Amikor megláttam *quiltjüket*, azt mondtam nekik, hogy hiszen nekik már megvan a saját teológiájuk a *quilt* alakjában. Csodálkozva azt felelték: „Nem. Mi igazi teológiára gondolunk.” Csak idő múltán vált világossá számukra, hogy azzal, amit elméletben kerestek, már rendelkeztek a gyakorlatban. Ha egy egyházközség teológiát űz, akkor a saját, helyi teológiájuk azon a módon „jön el”, amelyet az adott közösség többnyire már jól ismer. Érzékenységre van szükség aztán, hogy saját újdonságukat mint újdonságot azonosítsák és értékeljék.

A helyi teológiák szakértőjeként Ön hogyan ítéli meg a nem-keresztény vallásokat?

Aloisius Piaris Sri Lanka-i teológustól tanultam ezt a megkülönböztetést: Vannak *kozmikus* és *metakozmikus*, azaz kozmoszfölötti vallások. A kozmikus vallások többnyire helyi vallások; gyakran igen erősen kötődnek bizonyos földrajzi helyhez, egy táj „kozmoszához”, azaz életszövetéhez. Az effajta természeti vallások többnyire a hétköznapi életproblémákhoz szólnak hozzá, amilyen a születés, az érés, a meghalás, az egészség, a biztonság, a termés kérdése. De létezik aztán a vallás másik típusa, amelyet Piaris metakozmikusnak nevez. Ebben az esetben régiók fölötti, interkulturális vallásokról van. Ezek olyan kommunikációmódot hoznak magukkal, amely lehetővé teszi, hogy rendkívül különböző kultúrákat kapcsoljanak össze. Az effajta világvallások olyan kérdésekre keresnek választ, mint: Miért kell meghalnunk? Miért van annyi erőszak és szegénység a világban? Miért annyi ártatlan szenvedés? Ilyen vallás például a kereszténység, az iszlám, a buddhizmus.

De a mindenkori helyi világvallás többnyire keveredik régi, helyi kozmikus vallások hagyományanyagával. Ezt csak ritkán vesszük észre. Számunkra itt, Nyugaton az ógermán vallás például a klérus és a laikusok kettéhasadásának formájában, vagy az összetett kéz imatartásának formájában (ahelyett, hogy kiterjesztenénk karjainkat) olyannyira a kereszténység része lett, hogy már nem vagyunk képesek szétválasztani a két vallást. De a kereszténység nyugati történetének kezdetén még nem létezett ez a vegyülés. Afrikában, Ázsiában vagy Latin-Amerikában is azt látjuk, hogy mindig folytatódna a

régi helyi vallások. A legtöbb ember egyfajta öntudatlan kettős hovatartozásban él: például protestáns — és indioként egyúttal atyái hitének részese.

Ha megkérdezzük az embereket a Harmadik Világban: Miért csináljátok ezt? Miért ragaszkodtok a régi vallási praktikákhoz? — akkor ezt a választ kapjuk: „A kereszténységben sok jó van. De másfelől a misszionáriusoknak fogalmuk sincs a gyógyításról. Bár vasárnaponként prédikálnak róla, de az még távolról sem gyógyítás. Mi viszont még mindig megbetegszünk, és szeretnénk meggyógyulni...” Tehát: vannak az életben olyan dolgok, amelyek a helyi vallások jobban tudnak kezelni, mint a kereszténység.

Az én álláspontom e tekintetben: Nem létezik „tiszt” kereszténység. Ez a legősibb egyházakra is érvényes. Egyébként miért különbözik annyira Etiópia kereszténysége Európa kereszténységétől?

„Én vagyok az út, az igazság és az élet.” Hogyan értelmezi Ön a János-evangélium e központi kijelentését Krisztusról?

Nem értek egyet azzal, hogy ezt az ígét sokan *exkluzíven* értelmezik, egy rideg, a maguk üdvösségében biztos elhatárolódás értelmében. Én ehelyett *inkluzíven* fogom föl. Ha abból a hittételből indulunk ki, hogy az az üdvösség, amelyet Jézus Krisztusban tapasztalunk meg, érvényességgel bír az egész világra nézve, akkor lehetségesnek kell lennie annak, hogy minden kultúra kereszténnyé váljék anélkül, hogy saját azonosságát elveszítené. Mert ha csak úgy sikerülne megmenteni az embereket, hogy leromboljuk a kultúrájukat, tönkretesszük az életüket, akkor ez radikálisan ellentmondana Krisztus szeretetüzenetének. Én hiszem, hogy Krisztus jelen van a többi kultúrában is.

Még mielőtt sor kerülne a misszióra?

Még mielőtt az igehirdetés elkezdődik. Egy misszionárius feladata tulajdonképpen nem annyira az, hogy elvigye Jézust egy idegen kultúrába, hanem hogy fölfedezze Krisztust ott, ahol ő már amúgy is tevékenykedik. Ily módon látom én „az utat és az igazságot”, ti. hogy Jézus megelőz minket. És keresztényekként az a feladatunk, hogy őt fölfedezzük ott. Ez azt jelenti, hogy érzékenyeknek és erőszakmenteseknek kell lennünk, és hogy sűrűn ér minket meglepetés. Nem úgy áll a dolog, hogy gyorsan odamegyünk valahová, és azonosítjuk Krisztus működését egy idegen vallási világban. Ez sokáig tart. Ezért oly fontos az odafigyelés magatartása. És ez nekünk, nyugatiaknak nagyon nehezünkre esik.

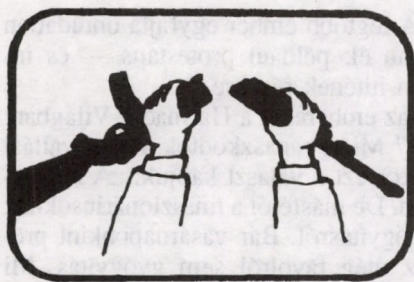
Milyen bibliai alapra épül ez az óvatos, odafigyelő teológia?

A legtömönyebben a Lukács-evangélium 24. fejezetében, az emmauszi történetben található meg. Ahogyan Jézus ott együtt ment a tanítványaival, anélkül hogy szóban megismertette volna magát, anélkül hogy saját elismerését kívánta volna meg, és előbb odafigyelt, mi mondanivalójuk van nekik. És végül hogyan ismertette meg magát? Cselekvéssel! A kenyértöréssel, ahelyett hogy azt mondta volna: Én vagyok a Krisztus, az út, az igazság és az élet.

Ez nagyon fontossá vált számomra: együtt kell járnunk az úton, Krisztussal és a nem-keresztényekkel, óvatosan és tisztelettel mások mássága és Istenről alkotott gondolatai iránt. Így űzők én teológiát.

Forrás: Publik-Forum 1996/2

A rovat mindhárom cikkét Thomas Seiterich-Kreuzkamp írta és Gergely G. András fordította.

Csapody Tamás

Helyzet van

Diagnózis és prognózis
Magyarország NATO-tagságával kapcsolatban

Az eredeti, hosszabb tanulmányból a Szerző szíves engedélyével közlünk néhány részletet — gondolatébresztésül, vitaindítóként.

Helyzet van

Helyzet van. Helyzet van, mert megszűnt a kétpólusú világrend, amely 1945–48 óta jellemezte a világot (globális helyzet). Helyzet van, mert Európa egészét érintő alapvető változások következtek be és változások vannak folyamatban (kontinentális helyzet). Helyzet van, mert szabad és demokratikus országok jöhetnek létre Közép- és Kelet-Európában (regionális helyzet). De helyzet van azért is, mert szellemi és morális válság jelei mutatkoznak világszerte (paradigmaváltás helyzete). A kelet-közép-európai régiót valamennyi „helyzet” közvetlenül és fokozottan érinti.

A makrovilág-helyzettel egyidőben a mi, regionális mikrovilágunkban is „helyzet van”. A modernizáció, az integráció, az identitás, a demokrácia, a társadalmi és gazdasági átalakulás szempontjából itt és most, ezekben az években szintén „helyzet” van.

A „helyzet” egyik legfontosabb „megnyilvánulási formája” a térségünkre jellemző modernizáció–integráció–euroatlanti integráció fogalmi és tárgyi közege.

Az '90-es évek óta állandóan meglévő modernizáció–integráció–euroatlanti integráció helyzetén belül ezekben a hónapokban kezdődött és feltehetőleg az EU- és NATO-tagságról döntő népszavazásig, illetőleg a tagsági viszonyok elnyeréséig tartó, évekig — 1999–2005-ig — elhúzódó „helyzet” finiséhez érkeztünk.

A daytoni döntéssel, a taszári NATO-IFOR bázis létrehozásával a NATO-tagság finise Magyarország számára elkezdődött. 1996 decemberében, de legkésőbb a következő év első felében eldőlt, hogy kik lesznek a NATO-tagság várományosai az első bővítési körben. Az állam létrehozta azokat a pénzalapokat és intézményeket, a politikai elit azokat a szervezeteket, amelyek a kidolgozott PR-stratégia alapján elkezdtek az integráció–euroatlanti integráció népszerűsítését.

A makro- és mikrohelyzet, a finis miatt szükségét látom a kialakult helyzet (diagnózis) és a lehetőségek (prognózis) átgondolását.

Tézisek

1. Magyarország NATO-tagságának kérdése még nem dőlt el.

2. A NATO-tagság kérdésében népszavazás lesz.

3. A népszavazás ténye, az arra való felkészülés és kimenetele együttesen lényegesen befolyásolhatja az 1998-as országgyűlési választások kimenetelét.

4. A NATO-kérdéshez való viszonyulás a magyar parlamenti demokrácia, a társadalom különböző érdekszféráinak, a civil szervezetek önszerveződési képességének fokmérője is.

5. A hatalmi elit — mint ahogyan azt a népszavazás kifrásának szabotálásával egyszer már megtette — haj-

landó antidemokratikus eszközökkel is élni akarátérvesítése érdekében. Hajlandó és képes visszaélni hatalmával.

6. Az euroatlanti integráció kérdésében a parlamenti pártok egysége csak látszólagos. Megtalálhatók azok a vitás pontok és a NATO-tagságot ellenző emberek, akik belülről tudnak kételyeket támasztani.

7. Az MSZP-ben meglévő, NATO-val kapcsolatos nézetkülönbségeket nyílttá lehet tenni, míg a kisgazdák bármilyen megnyilvánulásától távol lehet maradni.

8. A civil társadalom önszerveződő képességét meghaladja a közös NATO-tagság ellenes fellépés.

9. A civil szervezeteknek csak akkor van esélyük a hatékony fellépésre, ha egy kemény mag élére áll a NATO-tagságot ellenző szervezeteknek, és e szervezetek minden támogatást megadnak nekik.

10. A civil szervezetek akkor érhetik el a legnagyobb sikert, ha létrehoznak egy NATO-tagságellenes, egycélú szervezetet, illetőleg mozgalmat.

11. A civil szervezetek akkor lehetnek különösen hatékonyak, ha a civil integrációs szervezeteken keresztül is sikerül a NATO-ellenességet propagálni.

12. A nyugati alapítványok, mozgalmak támogatnák a hazai NATO-ellenes fellépést, ha tudnák, hogy kiket és miért lehet támogatniuk.

13. A hasonló gondolkodású — nem szélsőséges — közép- és kelet-európai csoportokkal valószínűtlen a mozgalom-szintű közös fellépés, de közös akciók kívánatosak és lehetségesek.

14. A NATO-ellenes civil szervezetek és pártok közös fellépése és intézményi együttműködése inkább hátráltatná, mintsem előbbre vinné az ügyet.

15. A NATO-t ellenző valamennyi párt összefogása kizárt és egyben az ügy szempontjából nem kívánatos.

16. A Munkáspárt és a Magyar Szociáldemokrata Párt (MSZDP) közös fellépése a NATO-t ellenző Baloldali Egyeztető Tanács (BET) más szervezetivel együtt fölöttébb kívánatos lenne, de ennek kevés a valószínűsége.

17. Lehet, hogy a Munkáspárt egy baloldali választási koalíció nélkül is bejut a parlamentbe, de szervezett baloldali támogatás nélkül, egyedül nem képes hatékonyan fellépni a NATO-tagság ellen.

18. A MSZDP, a Zöld Alternatíva a pártszerű működés, a BET a választási szövetség megszervezésének szempontjából és a programkidolgozás tekintetében jelentős késésben van, de ha ebben az évben pótolni tudják hiányosságait, akkor van esélyük a NATO-ellenesség sikeres képviselésére.

19. A Zöld Alternatíva vagy más zöld csoportosulás részéről a hatalmon lévők és az esetleg létrejövő baloldali egységfront miatt nagyon kívánatos lenne egy olyan zöld alternatíva kidolgozása, amelyben a NATO-ellenesség központi szerephez jut.

20. A hatalom egyoldalú és kizárólagos témakezelése megváltoztatható, ha artikulálódik egy baloldali, egy zöld és egy civil társadalom által kidolgozott alternatíva.

21. A NATO-tagságot ellenzi a lakosság egyharmada. Nézeteikben ők megerősíthetők, a bizonytalankodó másik egyharmad pedig megnyerhető az ügynek.

22. A különböző megközelítésű NATO-tagságellenes-séget a hatalom nem tudja tovább marginalizálni és homogén egységként kezelni. Ezáltal valódi kommunikációra kényszeríthető a hatalom. Az érdemi vita az egész magyar demokrácia sikerén túl és a felelősséggel történő, valódi választás alternatívájának felkínálása mellett a NATO-ellenes oldalnak kedvez.

23. A NATO-tagság probléma-kezelésének egyik legnagyobb tétje, hogy sikerül-e kiválasztani azt a megfelelő taktikát, amellyel a kisgazdapárt és a többi szélsőséges párt az esélyét is elveszti a sikeres köz- és választási szereplésnek.

24. Ha valamennyi, a NATO-tagságot ellenző csoport a maga eszközeivel fellép a parlamenti és azon kívüli nacionalista, fasisztoid, rasszista gyökerű NATO-ellenesség ellen, akkor világossá tehető a NATO-ellenes érvrendszerek közötti alapvető különbség.

25. A NATO-t ellenzők részéről elkerülhetetlen a szélsőséges nézeteket valló csoportoktól való ismételt és határozott elhatárolódás. A perifériára szorításuk csak aktivitással és elhatárolódással történhet meg.

26. A NATO-ellenesek tábora akkor növekszik, ha elsősorban vidéken, a nők és az aktív dolgozók körében, a nyugati sajtóban és a már kiépített szervezeteken keresztül sikerül támogatókat találni.

27. Az állami funkcionáriusok és országgyűlési képviselők által szervezett NATO-vitákon érdemes aktívan résztvenni csakis úgy, mint a pseudo-civil szervezeteknek a NATO-tagságot támogató vitafórumain.

28. A magyar média pártatlanságára nem szabad építeni, de átgondolt munkával és kapcsolatépítéssel komoly eredmények érhetők el a médiában is.

29. A magyar és angol nyelvű NATO-ellenes homepaget létrehozásával, az Internet adta lehetőségek szervezett és tudatos kihasználásával, vita- és levelezőrovat megteremtésével elérhető az információk szabad áramlása.

30. Elkerülhetetlen az egyedi és saját NATO-ellenes érvrendszer, a baloldali, szociáldemokrata, zöld, pacifista stb. témaspecifikus NATO-ellenesség kidolgozása. A világszemléletből, az ideológiából, a filozófiából szervesen következő teleológizálásra lenne szükség.

31. A teljességre törekvő, a hibásan megválasztott vagy az adott csoport ideológiájából és gyakorlatából nem következő teleológizálás csak árt a szervezetnek és hitelteleníti az egész ügyet. (Pédának okáért az erőszak nyílt pártolásának gyakorlata után a munkáspártnak nem szerencsés érvei közé erőszakmentes érveket bevennie, vagy múltja okán a Varsói Szerződéssel példálóznia.)

32. A NATO-ellenzők összefogás esetén a NATO-ellenesség közös nevezői megfogalmazhatók. Ezek az igazságosságra-igazságtalanságra hivatkozás, az EU és a NATO szétválasztása, a hosszú távú és mindenkori biztonság és béke, a kiszolgáltatottság elkerülése, az új vasfüggöny és Európa kettéválasztása, a modernizáció hátrányai, az etnikai, a geopolitikai, a biztonság- és katonapolitikai, továbbá a nukleáris kérdés körül fogalmazhatók meg a legnagyobb sikerrel.

33. A populizmus, a demagógia és a nacionalizmus vádjának elkerülése végett is, a gazdasági és az etnikai

érvek érvek túlhangsúlyozásának elkerülésére, egyébként pedig a nukleáris kérdés középpontba állítására lenne szükség.

34. Különböző formákkal (pl. állásfoglalás, petíció, kezdeményezés, tüntetés) állandóan jelen lehet lenni a tiltakozások piacán, és ezáltal alakítani lehet a közvéleményt, valamint a közhangulatot. A NATO-t ellenzőknek nem szabad elzárkózniuk a hazai földön szokatlan tiltakozási formáktól, például a valódi polgári engedetlenségi akcióktól.

35. A politikai elit célja nem a lakosság hiteles tájékoztatása, hanem a meggyőzése, nem az alternatívaállítás, hanem az általa képviselt alternatíva elfogadtatása.

36. A politikai elit nem érdekelt az érdemi vitában.

37. A politikai elit — kevés kivétellel — most még vitaképtelen az integráció és NATO kérdésében. A csatlakozás igénye számára politikai dogma.

38. A NATO-kérdés jelentős részben kommunikációs feladat. Feloldható a jelenlegi kommunikációs vákuum.

39. Világossá tehető, hogy az euroatlanti integráció nem a parlamenti és azon kívüli pártok hatalmon maradásának, illetőleg hatalomhoz jutásának kérdése.

40. A NATO-tagság kérdése nem a demokratikus parlament és az antidemokratikus erők, szovjet- vagy nyugatbarát ideológiák, vagy a szalonképes és szalonképtelen erők küzdelmenek színtere.

41. Tenni lehet azért, hogy a politikai, hatalmi leszámolások, hatalomfélések, hatalomra törekvések ne NATO-köntösben jelenhessenek meg.

42. A paramenti pártok egyikének sincs kidolgozott integrációs érvrendszere, ezért pártspecifikus NATO-ellenes érvrendszer kidolgozása szükséges.

43. A „szellemi ellenállás” megszervezése a legfontosabb. A fizetett, gyakran csak a saját egzisztencia érdekében, átgondoltság és személyes meggyőződés nélkül képviselt NATO-pártiság leghatékonyabb ellenszere a meggyőződéssel képviselt, átgondolt és megalapozott NATO-ellenesség.

44. A „tudományos alapokra” helyezett NATO-ellenesség alapvető kérdés. Tudományos konferenciákra, tanulmányok, kötetek megjelenésére, műhelymunkára, azaz a szellemi alapanyag és tudományos érvrendszer „előállítására” van szükség.

45. A tudományos igényű alternatív elképzelések kidolgozása, konferenciák stb. pénzbe kerülnek. Az állami pénzalapokból finanszírozott kutatási pénzekhez politikai okok miatt nem lehet hozzájutni, a pártok által esetleg elérhető pénzekhez nem szabad hozzáférni.

46. A civil szférának nincs pénze, az állampolgári befizetésekben és vállalkozók támogatásában nem lehet bízni. Vezető értelmiségieknek viszont módjukban áll kutatási pénzeket szerezni.

47. A fejlődés és útválasztás alternatíváinak kidolgozása elkerülhetetlen. Pusztán csak az a kérdés, hogy az értelmiség most teszi ezt meg, vagy akkor, amikor már minden eldőlt. Bölcsebb lenne ezt most megtenni.

48. „Az értelmiség” megnyerése kívánatos lenne, de számos ok miatt nem lehetséges. Egyes kritikai értelmiségi attitűddel rendelkező értelmiségiek azonban megnyerhetők. Szükség lenne egy névsor összeállítására és laza koordinációs tevékenységre.

49. Az euroatlanti integráció szükségességét lehet többek között társadalomfilozófiai, morális, ökológiai-ökónómiai, transzcendens-vallási, történelmi, etnikai, szuverenitásra vonatkozó, gazdasági, politikai, baloldali, geopolitikai, integrációs, biztonságpolitikai, pacifista érvek alapján cáfolni.

Fogalomtisztázás

A szótárszerű fogalomtisztázás kulcsfogalmai az alábbiak:

1. A modernizáció–integráció–euroatlanti integráció kifejezéseit a politika együtt kezeli. Ezek egymással összefüggő, de nem egymást feltételező és nem egymással szinonim fogalomként használható kifejezések.

2. A politika szóhasználatában az integráció és euroatlanti integráció azonos fogalmak és az ún. csatlakozás egyben euroatlanti csatlakozást is jelent. Az integrációs intézmények munkája a NATO-tagságra vonatkozó tevékenységre is kiterjed, az integrációs pénzeket általában az euroatlanti csatlakozás előkészítésére is felhasználják.

3. Az EU-hoz csatlakozás nem azonos a NATO-hoz csatlakozással, az EU-tagságnak nem feltétele a NATO-tagság, a NATO-tagságnak nem elsőleges feltétele a hadsereg modernizálása, a hadsereg technikai modernizálásának nincs köze az EU-tagsághoz. A régió és benne Magyarország nem a NATO-tagsággal lesz, lehet Európa része vagy az EU tagja.

4. A NATO katonai szervezet volt és maradt. A NATO kizárólag abban az értelemben politikai szervezet, hogy — mint minden demokratikus országban a hadsereget, ebben az esetben a katonai szövetséget — politikusok irányítják. A NATO-nak kiterjedt környezetvédelmi, tudományos stb. — tehát nem katonai — programjai is vannak, ettől azonban a NATO jellege semmit sem veszít lényegéből.

5. A NATO részéről a bővítés politikai és gazdasági kérdés, nem modernizációs, nem katonai, nem humanitárius, nem a demokráciaövezet kiterjesztésének kérdése. A NATO saját érdekei alapján dönt, és nem rátermettség, fejlettség, a piacgazdaság kialakulása, a demokrácia, az emberi jogok pillanatnyi „állása” alapján.

6. *A NATO a fejlett világot, a nyugati világot, a fehér ember és az északi ember érdekeit, a gazdag, jóléti államokat, a nyugati típusú modernizációt, a nyugati paradigmát fegyverrel védő katonai szövetség.*

7. A NATO-bővítés és a NATO-tagság költségei ismertek. Amerikai becslések szerint a tagországoknak a bővítés minimálisan 10–20, maximálisan 55–110 milliárd dollárba kerül. A legvalószínűbb a 10–15 évre elnyújtott 42 milliárd dolláros variáció, ami 1–2 százalékkal növeli a jelenlegi NATO-tagok katonai költségvetését. A kelet-európai országoknak a legvalószínűbb variáció szerint évi 600–800 millió dollár katonai kiadásnövekménnyel kell számolniuk.

8. Magyarország NATO-csatlakozásának becsült költsége 120–150 milliárd forint. 1992 óta Magyarország — a GDP arányát tekintve — annyit költ az ország fegyveres védelmére, mint az európai NATO-tagországok (2,5–3,0 százalék). A NATO-tagság magyar költségei ezen felül értendők.

9. Magyarországon a NATO 1995 decembere óta de facto jelen van. A NATO-IFOR alakulatok használják az ország légterét, légikikötőit, négy lőterét, Kaposújlakon és Taszáron katonai bázist tartanak fenn, ahol kb. 50 ezer katona tud állomásozni egyidőben. Taszár a NATO első közép-európai katonai bázisa.

10. Magyarország legalább 3 éve intenzíven készül a NATO-tagságra. Az ország dollármilliókat

költött már eddig is a csatlakozás különböző feltételeinek megteremtésére. A külpolitika ennek a célnak alárendelten politizál, köt szerződéseket. A törvényalkotás, a jogharmonizáció, a szabványosítás és dereguláció, illetőleg a különböző nemzetközi szerződések aláírása nyomán — ha Magyarországon múltak — azonnal tagja lehetnének a katonai szövetségnek.

11. A NATO a stratégiai nukleáris fegyverekkel való fenyegetés doktrínáján nem változtatott. Ez azt jelenti, hogy a NATO bármikor képes a nukleáris csapásmérésre. A NATO Európából kivonta szárazföldi nukleáris erőit, de tengeralattjáróiról, hajóiról indítható atomtöltetű rakétái vagy repülőgépeiről ledobható atombombái továbbra is hadrendben állnak.

12. A NATO nem azonos a sokat emlegetett új európai biztonsági architektúrával. A NATO amerikai és európai katonai szövetség, amely keleti kibővítése esetén is csak a nyugat- és közép-európai, valamint legfeljebb néhány kelet-európai országot fog védeni.

13. A NATO változásai strukturális természetűek. A változások nem érintik a nemzeti hadseregek létszámát, a költségeket, a katonai technika folyamatos modernizációját, és nem segítik elő az általános hadkötelezettség megszűnését. A kétpólusú világrend megszűnése után a versengésből győztesen kikerülő NATO a bővítés miatt többet fog költeni, mint a hidegháború idején.

A civil társadalom

1. A civil szervezeteknek akkor van esélyük a hatékony fellépésre, ha a cél elérése érdekében hajlandók együttműködni. Ehhez arra lenne szükség, hogy méricskélés és ideológiai hovatarozás számbavétele nélkül, alterna-

tívak és baloldaliak, civil és szatellit szervezetek együtt tudjanak működni egy laza csoportosulásban, de rendelkezésre álló összes erejük bevetésével. Egy szellemileg felkészült, infrastruktúrával rendelkező „kemény magra” van szükség amely képes megszervezni a munkát.

2. A „kemény magnak” több fronton kell sikereket elérnie. Meg kell nyernie saját tagságát, meg kell nyernie az integratív civil szervezeteket és minél több más civil szervezetet. Meglévő és kialakítandó nemzetközi kapcsolatain keresztül, magánszemélyektől, alapítványoktól, civil szervezetektől jelentős pénzeket, és ami legalább ilyen fontos: szellemi támogatást kell szereznie. Nem kevésbé nehéz feladat, de a megszerzett információkat azonnal tovább kell adnia a kelet-közép-európai, hasonló beállítottságú civil szervezeteknek.

3. A kialakuló valamilyen Civil Tömörülésnek (CT) megszólíthatónak kell lenni, irodával és főfoglalkozású aktivistákkal kell rendelkeznie. A tiltakozások piacán állandóan jelen kell lennie Budapesten és vidéken egyaránt, kidolgozott PR alapján kell dolgoznia. A média-stratégia fontos része lehetne a nemzetközi sajtó megnyerése, elsősorban a külföldi támogatók révén. A média szempontjából erre tenném a hangsúlyt: a magyar sajtó nyugati „nyomásra” kénytelen legyen foglalkozni az ellenzőkkel (mandineres médializálás). Ez azért is fontos, mert a többi kelet-közép-európai ország sajtójára szintén így lehetünk a legnagyobb hatással.

4. Az értelmiség megnyerését nem szabad prioritásként kezelni, mivel a pártoktól független és a kritikai értelmiségi szerepre hajlandó értelmiségiek száma csekély. Ugyanakkor nem kell törekedni a társadalom periferiájára szorultak megnyerésére sem. Őket azért kellene „hanyagolni”, mert az ügy kimenetele szempontjából nem szerencsés, ha ők alkotják az ellenzők derékhadát, továbbá nem az ő lecsúszott-csalódott szintjükhöz kellene mérni az érvek színvonalát. (Ők egyébként úgyis csapódni fognak.)

5. Ha a civil szervezetek nem tudnak összefogni, akkor az egyes civil szervezetek NATO-ellenessége artikulálatlan és hatástalan marad. Ebben az esetben csak kisebb lélegzetű, nem jelentéktelen, de csak jelzés értékű tiltakozásokra futja. A NATO-ellenes civil szervezetek csak arra lesznek jók, hogy a hatalom velük demonstrálja a demokrácia működését; a felmutatható, elszigetelhető és periferiára szorítható statiszták szerepe vár rájuk.

Forgatókönyvek

1. Magyarország úgy lesz tagja a NATO-nak, hogy a NATO-t ellenzők nem szerveződnek meg és nem jutnak szerephez.

2. Magyarország úgy lesz tagja a NATO-nak, hogy a NATO-t ellenzők megszerveződnek és hatékonyan tudják képviselni nézeteiket.

3. Magyarország úgy lesz tagja a NATO-nak, hogy a NATO-kritikusok valódi alternatívákat tudnak kidolgozni, ezek hatékony képviseletével a politikai elitet érdemi vitára tudják késztetni, a lakosságot valódi választás elé tudják állítani. Ennek következtében valóban demokratikus viszonyok között dől el a kérdés, valóban legitim döntés születik, és a csatlakozási tárgyalásokon az ország érdekeinek valódi képviseletére is sor kerülhet.

4. A hatékony fellépés következtében Magyarország nem lesz tagja a NATO-nak.

5. Magyarország valamilyen külső körülmény miatt nem lesz tagja a NATO-nak. A tisztázatlan körülmények

miatt a NATO-ra hangolt, az elutasításra felkészítetlen és alternatívák nélküli közvélemény „történelmi frusztrációként” fogja megélni a történeteket.

6. A parlamenten kívüli pártok kizárólag politikai ambíciójuk érdekében fogják felhasználni a NATO-ellenességet. Ezzel feltehetően politikai előnyökhöz jutnak, hirtelenítik a NATO-ellenességet, és megakadályozni nemhogy nem fogják tudni, de áttételesen elősegítik a NATO-csatlakozást.

7. Ha a politikai hatalomra nem törekvők és a nem szélsőséges NATO-ellenesek gyengesége miatt, valamint a politikai elit szándékai szerint a szélsőjobb sikerül kisajátítania a NATO-ellenességet, akkor a NATO-ellenesség képviselhetlenné válik. Ebben az esetben a politikai elit problémamentesen „viheti be” az országot a NATO-ba, miközben a szélsőséges erők megerősödésével kell számolni.

Végkövetkeztetések

A NATO-tagság problematikájának számos, a tagsághoz kapcsolódó, ill. attól függetlenül létező aspektusa van. Ezek talán a következők:

1. Mivel a NATO-kérdést a modernizáció, integráció, euroatlanti integráció keretei között értelmezik, az alternatíva hiánya egyben a szellemi és morális gondolatok hiányát is jelenti. Gondolkodásbeli, szellemi és lelki válságot jelez, ha egy adott társadalom nem képes vállalható és élhető alternatívákban, paradigmákban gondolkodni. Lehet, hogy merész a kijelentés, de talán kimondható, hogy elsősorban az értelmiség, a vallások és felekezetek képviselői, a különböző ideológiák hirdetői nem tesznek eleget teleológikus kötelezettségüknek.

2. A nyugati világ és a posztkommunista országok képtelenek élni a várva-várt lehetőséggel: a világ egyik felének valódi, mindenki megelégedését kiváltó pacifikálásának lehetőségével. Az érintett országok nem tudnak egy minden érdeket figyelembe vevő, globális biztonsági architektúrát teremteni. (A hadseregek megtartása mellett, vagy egy közös katonai szövetség fenntartása mellett mód lett volna minimálisra redukált, nagyságrendekkel olcsóbb, tömegpusztító fegyverek nélküli katonai potenciál létrehozására.)

3. A társadalom tagolatlan, különböző csoportjai pedig képtelenek artikulálni az érdekeiket. A pártpolitikai hatalom megszilárdulása mellett a civil szféra nem tudja megszervezni önmagát.

4. Ha nincsenek alternatívák, nincsen lehetőség valódi választásra. A hatalom érdemi vita nélkül fogja az országot a NATO-ba vinni, a demokrácia csak papíron érvényesül.

5. Civil, zöld, baloldali stb. alternatívákra lenne szükség, hogy a felelőtlen parlamenti (FKgP) és szélsőjobboldali pártok légüres térbe kerüljenek, és ne a NATO-tagságot ellenzők, hanem ők szoruljanak a periferiára. A NATO-tagságellenességet ne tudják ezek a szalonképtelen formációk meglovagolni, a hatalom pedig ne tudja monopolizálni a kérdést.

6. Az euroatlanti integráció kérdése csak akkor válhat valóban eldöntendő kérdéssé, ha sikerül megtisztítani 1) a szélsőséges nézetektől és szélsőséges szervezetektől, 2) az európai és euroatlanti integrációt, a NATO és modernizáció összekeverésétől, 3) a parlamenti és parlamenten kívüli pártok hatalomért folytatott küzdelmétől, 4) a rendszer legitimitásának problémájától.

Budapest, 1996. november 14.

Thomas Seiterich-Kreuzkamp

Püspök, polgárjogi harcos és lelkes ifjúsági káplán

José Ramos–Horta ellenzéki vezető
és Carlos Belo katolikus püspök (Indonézia) kapta az 1996. évi Béke Nobel-díjat

Indonézia Németországgal szoros szövetségben lévő, s a Kohl-barát *Suharto* tábornok vezetése alatt álló kormánya számára botrány a civil kurátszival bíró, személyileg szerény egyházi vezető. A kelet-timori emberek számára azonban a remény hangját testesíti meg a katolikus püspök, *Carlos Felipe Ximenes Belo*. Belo püspök bátran kipellengérezzi az indonéz hadsereg terrorját, és fölpanaszolja „a félelem kultúráját, amely a kínzásokból és a fegyverekből táplálkozik” — Kelet-Timor 1975. december 7-én bekövetkezett indonéz megszállása óta. A kelet-timori ellenállási mozgalom külügyi koordinátorával, *José Ramos–Hortával* együtt Belo püspök kapta az 1996. évi Béke Nobel-díjat. Az oslói békebizottság indoklásában ez áll: „A kelet-timori konfliktus igazságos és békés megoldásáért kifejtett erőfeszítéseiért.” Belo püspök kijelentette: „Szeretném leszögezni, hogy ez kitüntetés nem engem illet, hanem az egész timori népet, a Timoron dolgozó egyházat, és minden embert, aki tesz valamit az emberek közti békéért és kiengesztelődésért.”

Carlos Belo, aki inkább szelíden és halkán, nem mennydörögve, de rendíthetetlen kitartással harcol az igazságosságért, egyházmegyéjében, Timor fővárosában, *Díliben* emberjogi bizottságot állított föl. Ez regisztrálja az indonéz hadsereg által elkövetett erőszakosságokat, és a katolikus rádióadó segítségével terjeszti a híreket. A besúgók mindig Belo püspök sarkában vannak. Telefonjait lehallgatják, mozgásszabadságát korlátozzák. Ismételt kísérletek történtek arra is, hogy a timori sziget önállóságra törekvő keleti felének püspökét meggyilkolják. Belo ellenfelei mindenekelőtt az indonéz hadseregben találhatók, amelynek az emberjogi szervezetek „népirtást” vetnek a szemére. Az *Amnesty International* becslése szerint a megszállás óta a terror, az éhezés és a betegségek következtében kerekén 200.000 ember halt meg Kelet-Timoron. Ez megdöb-

bentően magas áldozati arány, tekintettel arra, hogy az egész régiót mindössze 750.000 ember népesítette be.

Carlos Belo 1948. február 3-án született egy *Bacau* nevű faluban, és kisparaszti családból származik. Fiatalként vízbívalyokat őrzött, mielőtt a szegények ösztöndíjával fölvetették volna a szaléziánus rend missziós iskolájába. Később a szaléziánusok Lisszabonba küldték teológiai tanulmányok folytatására. Szaléziánus testvérként és tanárként tért vissza Portugáliából Timorra, és átélte az 1975-ös indonéz megszállást. 1980-ban szentelték pappá. Három évvel később a pápa kinevezte az akkor 35 éves Belót a 600.000 katolikussal rendelkező *díli* egyházmegye apostoli kormányzójává. Ebből az adathból is látszik, hogy Timoron a lakosság többsége katolikus.

Belo 40 évesen lett püspök. Vezetői funkciója mellett a főpásztor lelkes ifjúsági lelkész. Mindenekelőtt a hangját adja a fiataloknak, erősíti civil kurázsijukat és kulturális azonosságukat. A katolikus iskolákban tudatosan ápolják Timor nyelvét és hagyományait. Belo ezáltal az indonéz szigetbirodalom más részeiből történő áttelepülések következményei ellen harcol. A soknépű Indonéziában a 185 milliós lakosság többsége muszlim.

Belo rezidenciája mindenki számára nyitva áll, aki a megszálló hadsereg erőszakcselekményei és önkénye elől menekül — például a szomorú 1991. november 12-én, amikor az indonéz csapatok mészárlást hajtanak végre egy temetés résztvevői között, és eközben legalább száz embert megölnek. Belo püspök makacsul és nyilvánosan kéri számon a hadseregtől azoknak a fiataloknak a tartózkodási helyét, akik akkor tűntek el. Klinikákat és árvaházakat alapít az állami terror áldozatai számára. Az ehhez szükséges pénzt olyan katolikus segélyszervezetek adják, mint a *Misereor* és a *Missio*.

De a *bonni kormánykörök* levegőnek veszik a timoriak túlnyomórészt erőszakmentes szabadságharcát, figye-

lemre sem méltatják. Timor szabadságharca csak az emberek fél százalékát érinti Indonéziában, a feltörekvő nagyhatalomban. A *Suharto* kormányfővel és technológiai miniszterével fönntartott kitűnő személyes kapcsolatokra támaszkodva az NSZK rendkívüli gazdasági és kereskedelmi kapcsolatokat épít ki a dél-kelet-ázsiai óriással. *Helmut Kohl* kancellár — német menedzserek csoportjának élén — ismételen Dzsakartába utazik. Az együttműködés katonai szempontból is káprázatosan virul. Indonézia haditengerészete becses vevő a pénzügyileg megrendült észak-német hajógyárakban. Indonéz katonákat képeznek ki Németországban. Az utolsó NDK-s védelmi miniszter, az egykori polgárjogi harcos *Rainer Eppelmann* bonni közvetítéssel bagóért játssza át az indonéz rezsimnek a *Nemzeti Néphadsereg* — a csatlakozás után immár — fölősségessé vált hadiflottáját.

Bonntól eltérően a *Vatikán* síkraszáll a timoriak ügyéért. Belo püspököt ezért egyházjogilag közvetlenül Rómának rendelték alá, és nem sorolták be az indonéz püspöki konferenciába. Belo püspök *differenciált* kapcsolatban áll a Vatikánnal: „Ami a Vatikánt illeti, azt kell mondanom, hogy pasztorális és hitbeli kérdésekben iránymutatást és segítséget kaptam. A diplomácia területét illetően nem mondhatom el ugyanezt.”

Egyik-másik német püspök, például a Kohlhoz fűződő legjobb kapcsolattal rendelkező *Karl Lehmann*, a püspöki konferencia elnöke, vagy Rottenburg–Stuttgart püspöke, *Walter Kasper* gratulált Belónak a Béke Nobel-díjhoz, és készségesnek mutatkozott. De mind Kasper, mind Lehmann gondosan került minden olyan szót, amelyet kritikaként lehetett volna értelmezni amiatt, hogy a német kormány masszívan támogatja a dzsakartai rezsimet.

Fordította: —omo—

Forrás: Publik–Forum 1996/20

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Maskara

Amint tudjátok, én a Börzsöny-hegységben lakom, Törpeházán. Törpeháza nemcsak arról nevezetes, hogy csupa törpe él kicsiny házaiban, hanem arról is, hogy nagyon finom csipkebogyó terem a környékén. A csipkebogyó a vadrózsa termése, s pompás lekvárt főznek belőle a háziasszonyok.

Történt egyszer, jó néhány esztendővel ezelőtt, hogy csipkebogyót vittem le ismerős családoknak a völgybeli falucskába. El szoktam beszélgetni olyankor a gyermekekkel is, megkérdeztem hát az egyik házban: merre van az ő Imréjük, régi pajtikám. Édesanyja büszkén mondotta: „A kertben tanul...Nagyon szorgalmas!” Kiáltani akart neki, de nem engedtem. Magam mentem hátra a kertbe, leültem Imre mellé a padra, jobban mondva felültem, mert hiszen kicsiny vagyok, s így szóltam hozzá: „Messze még a farsang, kedves Imrém, most még ne viselj maskarát.” Elvörösödött: „Miféle maskaráról tetszik beszélni? Nem viselek én semmiféle maskarát.” „De bizony azt viselsz. Olyan fiúnak tetteted magad, aki szorgalmasan tanul. A valóságban azonban csigát faragsz. Jó ám az én szemem, láttam, hogy zsebre dugtad, amikor meghallottad a kertajtó csikordulását.”

Néhány nap múlva, régi szokásom szerint, belátogattam a falubeli iskolába s a tanító bácsi engedelmeivel beültem az utolsó padba. Hallgattam én is a tanítást. Eljött Imre mellém szegődött s egy kis hetykeséggel mondotta: „Ma, remélem, elégedett velem Moha bácsi. Mindent én mondtam meg, amit nem tudtak a felelők.” Rátékitettem: „Úgy történt, igaz. De fel tudnád-e most mondani nekem egyhuzamban is a leckét?” Imre megint elvörösödött, én meg folytattam: „Láttam ám, hogy mindent

a könyvből néztél ki, s csak azután jelentkeztl. Azért jelentkeztl folytonosan, hogy azt higgye a tanító bácsi: jól tudod a leckét, s ne hívjon ki felelni. Vagyis megint alakoskodtál, maskarát viseltél. Olyan fiúnak tüntetted fel magad, aki tudja a leckét.”

Eljött a tél, leesett a hó, s nekem megint valami dolgom akadt a faluban. Havas időben igen könnyen jutok le. Felülök a szánkómra s egy vízmosás árkában három perc alatt lesiklom. Hazafelé menet észrevettem, hogy Imre meg az öcsikéje a hegyoldal aljában szánkázgat. Szánkójuk azonban csak egy személyes volt, s ezért hol Imre, hol az öcsikéje csúszott le véle. Imrének, amint láttam, nagyon nem tetszett, hogy csak minden második lecsúszás az övé. Egyszerre csak felborult az öcskössel a szán, s Imre akkor diadalmasan kiáltotta: „Nem szánkázhatsz többet! Nem engedhetem, hogy kitörd a nyakad, én vagyok az idősebb, vigyáz-

óvatos bátyuska maskaráját öltöttesd magadra, hogy egyedül szánkózhass.” Imre zavartan dűnyögte: „Dehogyan öltöttem... Nem is értem, hogyan gondolja Moha bácsi ezt a maskara-dolgot...”

A farsang idején beállított a házikómba Imre, s elmondotta, hogy jelmezbált rendeznek az iskolában, s arra kért, kölcsönözzek neki egyet-mást a ruhaneműimből. Ő ugyanis nagyszakállú, öreg törpének szeretne öltözni. Összeszedtünk tehát mindent, ami kellett, s még a szakállt is elkészítettük kócból. A jelmezbálról, persze, magam sem maradtam el, s valamivel besötétedés előtt lesánkáztam a faluba. Az utcában itt is, ott is megállítottak egy-két szóra, s mire az iskolához értem, már egészen sötét volt. Amikor éppen be akartam nyitni a kerítés kapuján, kisorsant a házból két jelmezes gyerek: egy törpe meg egy kéményseprő, Imre meg a barátja, Karcsi; Imre azt mondotta: „Erre gyere! Jó, hogy az ablakuk is hátul van.” S nem jöttek ki az utcára, hanem hátul kimásztak a kerítésen s a kertek alján lopakodtak. Könnyű volt kitalálnom, hogy meg akarnak ijeszteni valakit, s a hátul lévő ablakról azt is tudhatom, hogy kit. Az első osztályos Klárikát. Fáj a torka Klárikának, nem mehetett el a jelmezbálba; őhöz akartak torzképet vágva bekopogtatni az ablakon. Futni kezdtem hát az utcán, bementem Klárikáék udvarába és elbújtam annak a hátsó ablaknak a közelében. A két kópé nemsokára be is mászott a kerítésen. Ekkor azonban éppen kilépett az istállóból Klárika édesapja, nyakon csípte őket, és már emelte is a tenyerét: „Ijesztgetni jöttök? No megálljatok!” A két gyerek meg se tudott mukkanni ijedtében. Rémülten várták a pofonokat. De én előlép-

nom kell rád!” Odamentem s a magam szánkóján jól megszánkáztattam az öcsköst. Kétszer is belefordultunk a hóba, de nem történt, s nem is történhetett semmi bajunk, hiszen mély és puha volt a hó, s tudta ezt jól Imre is. Mondtam is neki, amikor hazafelé indultam: „No, Imrém, most meg a gondos,

tem búvóhelyemről és így szóltam: „Ne bántsa őket, Mihály gazda. Bizonyára azért jöttek, hogy megmutassák a jelmezüket Klárikának. Hogy egy kis örömet szerezzenek a betegnek.”

Már tereltem is őket befelé a házba és kiáltottam a kislánynak: „Ha Klárika nem jön a bálba, a bál jön el Klárikához!” Klárika persze nagyon örült, hogy meglátogattuk s eljátszottunk vele, de még jobban örült a két kópé, hogy megmenekült a pofonoktól. Amikor aztán ismét az iskola felé lépegettem velük, így szóltam Imréhez: „Azt mondtad a múltkor, nem érted, hogyan gondolom azt a »maskaradolgót«. Tekints most magadra és megérted. Jóságos öreg törpének látszol, de ez csak maskara egy haszontalan, ijesztgető kölykőn. A múltkor gondos, óvatos bátyuskának mutattad magad, de az ugyanígy csak maskara volt egy önző kisfiún. Így gondolom ezt a »maskaradolgót«, kedves Imre barátom.”

Reméltem, hogy most már igazán abbahagyja Imre a képmutatószkodást. De hiába reméltem. Néhány nap múlva szárított hársfavirágot vittem az édesanyjának s örömmel láttam, hogy Imre buzgón törölgeti a tányérokat. Meg is dicsértem, amiért könnyíteni igyekszik édesanyja munkáján. Imre azonban nem nézett a szemembe, és gyanúsán elvörösödött. Később pedig félrehívta édesanyját és súgott neki valamit. Kérte, hogy engedje el aznap is a moziba. Ekkor megértettem, hogy nem az édesanyja kedvéért törölgetett, csak megjátszotta a „segítő gyermeket”, ismét maskarát viselt. Most már nem szóltam neki, de

törtem erősen a fejem: miként utáltathatom meg vele az álarcoskodást.

Nemsokára — még havas télidőben — Imre édesanyja megbetegedett. Még nem lehetett tudni, hogy tulajdonképpen mi baja, időnként hirtelen rosszul lett, s olyankor minél előbb fájdalomcsillapító injekciót kellett adni neki. Ugyanabban az időben valami csúzféle kezdte sanyargatni a térdem. A falubeli orvos akkoriban mindennap feljött Törpeházára, odaültem hát egy délután a házikóm ablakához, hogy ha meglátom, behív hassan. Nézegetem messzelátómmal az ösvényt is, jön-e már. Meg is láttam az orvost — már közel volt Törpeházához —, de ugyanakkor azt is észrevettem, hogy az ösvény alján Imre lohol fölfelé. Látható volt rettentő rohanásán, hogy az orvos után igyekszik, bizonyára ismét rosszul lett az édesanyja. Kiszaladtam az orvos elé, már amennyire a csúzos térdem engedte, megmondtam neki, hogy úgy látom, sürgősen szükség van rá, s ráültem a szánkámra. Hallott a csúzomról s erősködött, hogy ő bizony megnézi előbb a térdem, de nem engedtem. Beletaszítottam a szánkót a vízmosás árkába, s három perc múlva lent volt a segítség Imre édesanyjánál. Azt még utána kiabáltam, hogy lengesse meg a kalapját, ha nincs már veszedelemben a beteg, messzelátón fogom figyelni. Imrét persze nem tudtam értesíteni, hogy ne jöjjön fel, megy már az orvos. De nem is bántam, hogy feljön. Kölcsönkértem a szomszédom szánkóját és vártam. Negyedóra múlva kijött az orvos Imréektől és meglengette a kalapját. Egy másik negyedóra múlva pedig lihegve berontott hozzám Imre: „Volt itt a doktor bácsi? Hova ment innen? Melyik házba? Átment egy másik faluba? Hova? Jaj, tessék már megmondani!”

No, nehéz volt megcselekednem, amit akkor cselekedtem. Én ugyanis olyan... nemtörődöm arcot vágtam s ezt mondtam nagy fölényesen: „Tudom, hogy hova ment, de... jobb, ha nem zaklatod. Van neki elég dolga nélküled is.” Imre nem hitt a fülének. Megdöbbenve bámult rám, aztán ezt kiáltotta: „De Moha bácsi! Rosszul

van az édesanyám!” Unatkozó arccal feleltem: „Majd jobban lesz... Nem mondom meg, hogy hova ment a doktor.” Imre akkor lehajolt hozzám, és hangjában szinte magán kívüli harag szikrázott: „Úgy?! És Moha bácsi merészelt nekem maskaráról prédikálni? Hissen Moha bácsi is maskarát viselt! Jóságosnak, segítőnek tette magát, de most megismertem az igazi ábrázatát! Szégyellje magát!” Vállat vontam: „És te? Te talán ne szégyelld magad?” Imre most már üvöltötte: „De én is! Csakhogy én eddig nem tudtam, hogy a maskarát viselő ember ilyen utálatos!” Azzal megfordult és rohanni akart tovább, keresni az orvost. Azonban megfogtam a karját és csöndesen mondtam: „Ne aggódjál édesanyád miatt. Még fel se értél hozzám, s már nála volt a doktor bácsi. Nincs már semmi baj. S hogy minél hamarább édesanyádnál lehess, itt ez a szánkó. De kérlek valamire. Ha odalent minden rendben van, és úgy érzed, hogy most már minden rendben is lesz, add tudtomra. A kalaplengét már nem látom, sötétedik. Gyújts hát meg egy szál gyertyát s azzal integess.”

Tíz perc múlva fellobbant odalen a fény. De nem gyertyaszál kicsiny lángjával üzent Imre, hanem kihozott az istállóból egy nyaláb szalmát s fáklyát csavart belőle. Megértettem a boldogan lengtetett láng szavát: soha többé nem képmutatószkodik. De magam se maradtam adósa örömtüzenek. Akkoriban még nem volt villany Törpeházán, petróleummal világítottunk. Lyukat kapartam a hóban, beleöntöttem vagy öt litert s rádóbtam egy szál égő gyufát. Össze is szidott másnap a lenti bakter; azt hitte, tűz van Törpeházán, s már félre akarta verni a harangot. Magyaráztam neki, hogy örömtűz volt, de erre azt mondotta, hogy jó, jó, de azt előre be kellett volna jelentenem neki. „Jó, jó,” mondtam magam is, „dehát éppen az a nagyszerű az örömben, hogy nem tudunk róla előre, s egyszer csak fellobbog.”

Szeretetben szülni

Interjú Dr. Geréb Ágnessel
az otthonszülésről

Először is arra kérlek, mondj néhány szót magadról.

1977-ben végeztem az orvosi egyetemen, majd '81-ben szakvizsgáztam szülész-nőgyógyászatból. 1992 áprilisaig dolgoztam kórházban szülész-nőgyógyásként úgy, ahogy a többiek, közben elvégeztem az ELTÉ-n a pszichológia szakot. Első gyerekem, Dániel '75-ben született, a második, Dorka, '79-ben. Vele sajnos csak hét hónapig maradhattam otthon. Aztán '92-ben született Jakab és '94-ben Janka.

Úgy tapasztaltam, amikor anyukákkal beszélgettem, hogy a babáikról sokat és szívesen beszéltek, a szülésről azonban nem. Legfeljebb annyit jegyeztek meg, hogy „azon túl kell esni”, illetve „megvolt”. Otthonszültek viszont szívesen hozták szóba a szülésüket is.

Az intézetben lezajlott szülések általában az illető kívüli eseménysorozatokat. A szülő nő nem nagyon vesz részt abban, ami történik. Legtöbbször nem is tudja, mi történik vele, vagy ha tudja is, csak tudomásul veszi, majdhogynem semmi köze hozzá. Nem is érzi igazán, kellene, hogy legyen beleszólása. A Magyarországon elterjedt felkészítő tanfolyamok azt célozzák, hogy a szülő nő, ill. a vajúdjó a kívülről irányított eseményekhez tudjon alkalmazkodni és jól együtt tudjon működni a szakszemélyzettel. Tehát általában a külső dolgokhoz való alkalmazkodásra vannak fókuszálva és nem arra, hogy a belül zajló dolgokat hagyják feltörni és adják át magukat a folyamatnak.

Ezek szerint belül történnek a lényeges dolgok. Ezt állítod?

Azt állítom, hogy a kívülről megtörtént dolgoknak alávetni magát az embernek, még ha a végeredmény a legjobb, semmi baj nem történik és semmi kézzelfogható rossz élmény sincs, akkor is csak egy tudomásul veendő dolog, amiről nincs különösebb beszélni való. A szülés viszont az életnek olyan fordulópontja, amely lehetőséget ad arra, hogy a belső történések felszínre kerüljenek. A legtöbben nincsenek felkészülve erre a feltörő belső történetre, sokkal egyszerűbb nekik a fájdalommal foglalkozni és elhárítani azokat a hirtelen jött, nem várt változásokat, amiket a tudatalattijuk felhoz. Pedig a vajúdjónak arra is módja van, hogy valóban önmaga legyen, s egy egészen megváltozott tudatállapotba kerüljön. Ezt a tudatállapotot mindenki másképp éli meg, de mindenképpen valami nagy dolog történik, olyan, amivel nem lehet nem foglalkozni. Ha valaki ezt a nagy dolgot a fájdalomra irányítja, akkor nagyon fáj, ha másra, akkor meg azt éli meg nagyon mélyen. Ha valaki szüléskor elhárítja magától ezeket a belső történéseket, akkor ezeket legalábbis ezzel a gyerekkel kapcsolatban nem lehet még egyszer előhozni, s akárhányszor beszél róla az ember, ha akkor nem volt hajlandó abban részt venni, akkor később sem hajlandó. Lehet, hogy ebben van valami, érdemes rajta elgondolkozni.

Amikor egy szülés családi ünnepé válik, akkor még ha nincs is előre eltervezve, természetesen a szülő nő van a középpontban. Mindenki őt ugrálja körül, nem azért, mert ez a kötelességük, hanem szívből, mert mindenki úgy érzi, most az a lényeges dolog, hogy megadja neki azt a lehetőséget, hogy a legjobban átadhassa magát annak, ami most övele történik. Mert most valami nagy dolog történik, nem egy futószalag-gyerek születik, hanem egy kiválasztott. Azt mondta Erdély Miklós, hogy minden gyalog királynővel terhes. Olyan lény születik, akiből akármi lehet; akár egy királynő, akár egy próféta is születhet éppen. Lehet érezni a levegőben, hogy olyan lény jön világra, akinek minden tiszteletet megadnak. Ugyanakkor nem érzem ezt egy olyan szülésnél, amiről az asszonyok nem beszélnek később.

Mennyire meghatározó a helyszín a megélés szempontjából?

Döntően nem a helyszín a fontos. Akármilyen hagyományos szülőszobában megtörténhet egy ilyen csodálatos szülés. Az igaz, hogy a kórházban nehezebb megteremteni azt az ünnepi légkört. A vajúdjó is sokkal nehezebben adja át magát a belső történéseknek, mert bizonyos külső tényezők zavaróan hathatnak, de meg lehet csinálni. Semmiképp sem a kórház, illetve az otthon szembeállítás a célom, mert nem a helyszín a kulcskérdés, hanem a belső felkészültség.

Az ünnepi légkör, a belső történések miatt csinálod? Mert az biztos, hogy ezért se jó fizetést, se szakmai elismerést nem kapsz.

Nem azért csinálom, mert jól fizet, ez tény. Helyesebben volna egy olyan rétege a társadalomnak, amely tudna jól fizetni. Mi együtt azt szeretnénk, ha ez a lehetőség inkább kitágulna, mint leszűkülne, s ezért is szeretnénk, ha a TB támogatná ezt a munkát. Hogy most miért csináljuk? Hogy lehetőséget teremtsünk arra, hogy többen részesei legyenek az ilyen értelemben vett „jó” szülésnek, hogy részt vegyenek ebben az ünnepben. Mert ez ünnep nemcsak a család, hanem mindenki számára, aki részt vesz ebben az eseményben. Óriási nagy élményt, katarzist jelent minden egyes új ember, illetve család születése, s úgy is mondhatnám, hogy értelmet ad az életnek, attól függetlenül, hogy saját gyermekeim születése és léte az, amit egyelőre életem értelmének tudok. Gondolkoztam azon, mint minden ember szokott bizonyára, hogy mi az életem értelme és arra jutottam, hogy ennek a körforgásnak a továbbvitele az, amiben részt tudok venni, ez az én dolgom. A magam részére nem találtam ennél fontosabbat, mint hogy ebben a dologban részt vegyek. Az ember a szülésben való részvételkor valahogy megtisztul, katarzist él át. Van egy pontja a szüléskísérésnek, amely mindig, de mindig előjön. Nagyon sűrűn nem szoktam imádkozni: előfordul, de olyan nagyon-nagyon sűrűn nem szoktam: viszont ilyenkor egyszerűen rajtakapom magam.

Katarzis, imádság... nagyon pozitív, életalakító dolgokról beszél.

Ha csak a legegyszerűbb szintet vesszük, azt, hogy megszületik egy gyermek, az megváltoztatja az egész család életét. Új család és új élet kezdődik, ami természetesen életalakító azok számára, akik a gyerek környezetében vannak. Azok számára meg, akik részt vesznek egy ilyen szülés kísérésében, egyszerűen fölemelő. Vannak bizonyos felhangjai ennek a dolognak, mert ha valaki ebbe belekerült, akkor ennek igen erős hatása tud lenni az életére. Ha ezt valaki rosszindulatúan fogja fel, azt mondhatja, hogy ez misztifikálás, szektás megközelítés... szóval mindenféle ronda dolgot mondtak már. Én ezt nem érzem. Belefér mindenkinek a saját megközelítése; aki hozzánk jön, annak nem kötelező velünk egyformán gondolkodnia. Az esemény értelmezése nem befolyásolja a hozzánk való viszonyukat, sem a mi hozzájuk való viszonyunkat. Lényeges, hogy az ember mindenkinek megadja a fizikai, gondolati, döntési szabadságot. Úgy készül fel mindenki, ahogy akar. A mi fölkesztésünk arra próbál rávilágítani, hogy saját maga eldöntheti, mi-

ként közelíti meg ezt a kérdést. Nem adunk különösebb tippeket, nem irányítjuk, csak bemutatkozunk, nem kényszerítve senkit sem arra, hogy úgy gondolkozzon, ahogy mi.

Miért ragaszkodsz a „szüléskísérés” szóhoz, amit egyébként újságokban általában kijavítanak „szülésvezetésre”?

A szülésvezetés és a szüléskísérés között óriási nagy a különbség. Lehet alternatív módon szülést vezetni, lehet természetes módon szülést vezetni, de amíg az a szülés „vezetve van”, addig nem adja meg az illetőnek, hogy teljesen szabad legyen a gondolkodásban és döntésben a szülés során. A vezetés inkább külső irányítást sugall, hogy a szülést vezető személy megteszi a szükséges lépéseket és megadja a szükséges instrukciókat ahhoz, hogy a szülés az általa meghatározott menetben menjen végbe; lehet, hogy ez egy kívülálló szemlélő szerint hasznosabb és szükségesebb a gyerek számára, mint az, amit a szülő nő szeretne, bár előfordulhat, hogy a két elgondolás szerencsésen egybeesik. Tényleg nem akarom misztifikálni a dolgokat, mert van, aki otthon is beöntést kér, mert neki az a jó. De ha valaki bemegy a kórházba

és ott azt mondják, tessék levetkőzni és bemenni a WC-be, mert adunk egy beöntést, az azért más jellegű dolog, mint ha ő kérné, pláne ha nem is kérné. De nem kell ilyen messzire menni. „Tessék átvinni ezt a hálóginet” — ez is elég, nem? Esetleg nem akart abban lenni, s lehet, hogy magától ettől a tényről a következő lépése nem ugyanolyan lesz, mint amilyen lett volna. A lényeg, hogy az van a levegőben, hogy valaki őt vezetni, irányítani fogja. Tudok olyan orvostól, aki vállal otthonaszülést, de nem kíséri, hanem vezeti, mintegy hazaszállítja a kórházi körülményeket — mert ez történik —, s ez egyáltalán nem az, mint a szüléskísérés. Egyébként könnyen lehet, hogy egyre több ún. szülést vezető orvos vagy szülésznő voltaképpen már nem „vezeti” a szülést, de ameddig a szó nem változik meg, addig könnyebb a következő generációt is arrafelé sodorni, amit a szó maga is hoz. Ugyanez a helyzet a terhesség szóval is. A szavakkal bizonyos dolgok is kimondatnak, amik visszahatnak az illetőre, és nemcsak a szülést vezetőre, hanem a szülést átélőre is. Ha ő úgy érzi, hogy a szülését valaki vezeti, akkor ez rányomja a bélyegét arra, ami történik. Lehet, hogy csak kis mértékben, de hatástalanul nem marad ez a felfogás.

A szüléskísérés azt jelenti, hogy a vajúdot, a szülő nőt a saját útján a legmesszebbmenőkig kísérni, s közben bármilyen rendellenességet idejében észrevenni. Ez nem azt jelenti, hogy egy kívülálló figyel, méri a vérnyomást és szívhangot hallgat csupán, hanem hogy ezeket úgy csinálja, hogy azzal ne zökkentse ki az érintettet. Az ő beleegyezésével végzi, s abban az időpontban, amikor az neki is megfelelő, egyeztetve vele, amikor valóban szükséges. Nemcsak a fizikai, hanem a lelkiállapotát is figyelemmel kíséri, s a „hetedik érzékét” is használja, hogy az esetlegesen fellépő rendellenességeket, amik megelőzik a vérnyomás-ingadozást, szívhangromlást, észrevegye. Lehet, hogy ez furcsán hangzik, de ha jobban belegondolunk, miért ne jelezhetné valami azt, ha valakinek az állapota romlik, mert ez a valaki a méhen belül is ugyanúgy valaki, mint a méhen kívül. Ha nagyon mélyen belegondolunk, maximálisan figyelünk minden síkon arra, hogy mi történik, akkor a gyerekekre ugyanúgy lehet külön figyelni. S ha valami azt súgja, hogy most valami probléma lehet, akkor arra érdemes odafigyelni akkor is, ha a szívhangváltozás azt nem jelzi.

Elég rendszertelen ez a munka. Nem lehet biztosan előre tervezni. Hogy bírod ezt Te és a családod?

Ezen sokat gondolkodtam. Úgy kell élnem, hogy bármelyik pillanatban eltűnhessek otthonról. Ebből messzemenő következtetéseket kezdtem levonni. Úgy kell élni, hogy az ember bármelyik pillanatban meghalhat vagy eltűnhet. Ezt valahogy így kell vállalnom. Ugyanakkor ez nagyon megterhelő a családra. Nem mindegy a párkapcsolat szempontjából sem, hogy állandóan elhívható vagyok. A nagyobb gyerekeim, amikor kicsik voltak, nagyon sokszor átéltek azt, amikor ügyeletes voltam vagy behívtak szüléshez, hogy ott volt a mama, aztán nincs ott a mama. Szóval bármikor eltűnhet az ember az életükből, és biztos, hogy ez nagyon nehéz a gyerekeknek. Azt is nehéz megtanulniuk, hogy a mama visszajön, merthogy először csak azt élik meg, hogy a mama eltűnik. Az, hogy visszajön, az a következő lépcső, de míg ezt megtanulja, nagy megrázkódtatások érik. A kicsiknél ezt nem látom annyira, merthogy ők sokkal többet vannak velem, mint annak idején a nagyok, hisz én akkor rendszerint reggeltől délutánig dolgoztam. Lehet, hogy a kicsiknek bizonyos szempontból nehezebb megélni az eltűnéseimet, de más szempontból könnyebb, mert sokkal többet vagyok velük, mégha rendszertelenül is, s gyakorlatilag én vagyok velük és nem más. Ez így minden téren sokkal jobb most, mint amilyen az intézeti munka mellett volt.

Érzelmileg is összehasonlíthatatlanul jobb. Most gyakorlatilag csak kapok ebből az egészből, míg a klinikán való munkám nagyon sok érzelmi veszteséggel járt. Rendetlenséggel. A hierarchikus rendszer, meg a könyöklés a tudományos érvényesülésért, aztán a különböző fölfedezések, amikor kinyílt a szemem, hogy mi miért történik... Most csúnya dolgokat mondhatnak a beteglopásoktól kezdve a kalácsarc különböző válfajaiig. Hivatalosan úgy hívják ezt, hogy kenyérharc, de én inkább kalács-harcnak nevezem, mert a szülész-nőgyógyászok körében nem kenyérért folyik a harc, hanem tényleg kalácsért. Ez, azt hiszem, érthető. A szülész-nőgyógyászok nagyon kemény kísértésnek vannak kitéve a pénz miatt, és sajnos nagyon sokakat hamar megront a pénz. Kikerül valaki frissen, lelkesen, illetve már akkor sem biztos, hogy mi vonzotta ide, a szülés szépsége, vagy inkább a beavatkozások, műtétek ára, mindenestre rövid időn belül sokakról ezt nem lehet eldönteni, annyira elkapja őket a

pénz-dili. A legszomorúbb ez egészben az, hogy vannak, akiket a cselekedetükben befolyásol a pénz, vagyis hogy nem ugyanaz a beavatkozás fog történni akkor, hogyha a páciensnek sok pénze van, mint hogyha kevés. Lehet, hogy ez nem nyomdafestéket tűrő, de hát létezik, vagy legalábbis létezett, mikor még kórházban dolgoztam. Ettől mentes az a légkör, ami itt van.

Nekem nem a pénzkísértés volt a nehéz, hanem annak a hatása, hogy nem álltam be a borítékos sorba, és ettől egyfolytában sokat szenvedett a családom. Ha az ember kimondja, hogy ő szülész-nőgyógyász, akkor elkönnyvelik, hogy gazdag valaki. Ugyanakkor a tényállás sosem volt ez, s ez nehéz volt a gyerekeimnek. Az egyik gyerekemen azt látom, hogy ez jó hatással volt rá, a pénz nem nyer komoly hangsúlyt az életében, nem ez a fontos az értékrendjében. Ugyanakkor a másik gyerekemnél sok olyan dolgot látok, amit annak tudok be, hogy másoknak jutott, neki nem, s most sok mindenben az határozza meg, hogy hol kap több pénzt, honnan tud többet szerezni, mert annyira hiányát érezte folyamatosan egy csomó dolognak. Szóval egyáltalán nem biztos, hogy jól tettem és teszem, hogy a pénzzel ilyenformán bánok...

A szülések körüli pénzügyek megoldásáról az a véleményem, hogy a biztosítónak kell fizetnie és még ezen kívül (annak nagyságától függően) valami pénzt kell kérni. Jelenleg a saját döntés egyáltalán nincs figyelembe véve, hisz ha valaki kórházban szül, azért fizet a biztosító, ha nem ott szül, akkor nem fizet. Ugyanakkor az otthon születők zsebéből éppúgy kiveszi a fizetés 54%-át, mintha finanszírozná a szülését, holott nem teszi. Ez igazságtalan dolog. A pénzkifizetésnek függetlennek kell lennie attól, hogy ki hol szül.

Több olyan esetről tudok, mikor otthon születők találkoztak szerveztek...

Baba-mama klubok máshol is működnek, ahol találkoznak anyák, gyermekek és családok. Egyik munkatársamnak, amikor megszült, a legjobban az tetszett a kórházban, hogy egy csomó nő volt, akivel lehetett beszélni a szülésről, merthogy utána nem volt ki vel. Lehet, hogy akik otthon szültek, azok nem nagyon tudják megosztani az élményeiket azokkal, akik nem szültek otthon. Az biztos, hogy nagyon erős az igény, hogy újra találkozzanak azok, akik együtt készültek a szülésre, és megosszák élményeiket. Előfordulnak a találkozók olyanok is, akik végül valamiért mégsem szültek otthon.

Ami igazán sajátos az egészben, az egyrészt az, hogy akik összejönnek, sokszor nagyon távol laknak egymástól, vagyis ez nem olyan, hogy átruccannak a szomszédba, másrészt pedig, hogy visszahívják Téged, vagyis az orvost. Kórházi gyakorlatban ilyenről még nem hallottam.

Hát igen, ezt én se nagyon hallottam.

Szerintem ez egyedülálló és összefüggésben áll azzal, hogy kialakul köztetek egyfajta kapcsolat, ami számukra jó.

Igen, és ez pontosan az, hogy ezek az asszonyok, családok nem nagyon tudnak elszakadni ettől a dologtól. Szerintem tulajdonképpen nem engem hívnak vissza, hanem azt a légkört, élményt, amely a szülést kísérte, s ezért akarják, hogy azok legyenek ott, akik a szülésnél is ott voltak. És mivel én ott voltam, engem odahívnak, de pl. hiába készül valaki velük a tanfolyamon, ha a szülésnél nem volt ott, őt valószínűleg nem hívják el. Tehát a szülés körüli embereket hívják, meg egymást, akik együtt készültek, hogy megosszák a szülés körüli élményt vagy hogy újra átéljék egy kicsit.

Köszönöm a beszélgetést.

Vincze Krisztina

Kovács László

Nevelési elveink

Jancsika bottal veri a kislányokat. Anyukája végre rászól Jancsikára: Ejnye, Jancsika! Védekezésül odafordul a kislányok anyjához: Jancsika egy kicsit pajkos. Majd hozzáteszi: Félek, hogy ha rászólok, megsebzem a lelkét. Jancsika kb. öt éves. Ki tudja, felnőve nem az ekkor kapott sebbel a lelkén tör-e be egy házba, vagy lóg meg szülei pénzével, hogy most már ne verje, hanem szeresse a lányokat.

Ezt az írást azoknak a szülőknek és nevelőknek figyelmébe ajánlom, akik a gyermeknevelésben helytelenül értelmezték vagy még ma is helytelenül értelmezik a szeretet, szabadság és szelídség fogalmait. Nagyobb tragédiák megelőzése céljából érdemes újra átgondolni nevelési fogalmainkat és elveinket.

Kutatva könyvespolcomon, kezembe került két könyv. Az egyik könyv hátulján többek között ezt olvasom: „Vissza kell szorítani a szabadságtörekvésnek, eredetiségnek álcázott fegyelmezetlen, önző magatartás elfogadását, helyeslését. Legyen annyi erkölcsi bátorság, önértékelésen alapuló eltökéltség minden nevelőben, minden felnőttben, hogy sose helyeslje megalkuvó módon a helytelen viselkedést...” (Dr. Kozéki Béla: A fegyelmezett személyiség kialakítása. Tankönyvkiadó, Budapest, 1987).

A másik könyv ajánlása kicsit más: „A demokratikus szellemű megújulás érezteti hatását a könyv rokonszenves hangvételén. A konzervatív tekintélyelvű neveléssel szemben hatásosan fejti ki a gyermekek feltétlen emberszámba vételének kívánalmát...” (Dr. Hermann Alice: Emberré nevelés. Tankönyvkiadó, Budapest, 1986).

A két, csaknem ellentétes nevelési típusú könyvet kezemben tartva szeretném megfogalmazni saját álláspontomat, kicsit provokálva is a vitát. Hiszen gyermekeink és ifjúságunk, vagyis a jövőnk múlik azon, hogy helyes nevelési elveket alakítottunk-e ki magunkban és segítettünk-e felszínre egymásban.

1. A gyermeknek rossz a fegyelem?

Sok olyan szó van, amit gyermekkorunkban illetlenség volt kimondani, ma azonban pirulás nélkül kimondják és leírják. Ezek helyett viszont más kifejezések váltak illetlenné. Így ma társaságban ki nem mondanánk olyan csúnya szavakat, mint „fegyelmezés” vagy „fegyelem”. Hogyan is mondanánk ki ilyen konzervatív fogalmakat, amikor mi szabad, nyíltan gondolkodó gyermekeket akarunk nevelni, akik elégedetten és derűsen nőnek fel, és nem akarjuk gyermekeinkre kényszeríteni a fegyelmet, betörni őket, szolgálalkúvá tenni és megnyomorítani egész életükre.

Van egy tévedés, amely más tévedések alapja lett. Az *alaptévedés az, hogy a gyermeknek rossz a fegyelem.* Ebből következtetve állítják egyesek, hogy nem szabad a gyermekre kényszeríteni a fegyelmet. Innen kezdve már csak a kényszerrel folyik a vita és a fegyelemről magáról meg is feledkeznek.

Más a fegyelem és más a kényszer. Kényszeríteni valóban személyiségromboló, fegyelemre nevelni személyiségépítő, hisz a fegyelem segíti a személyiségfejlődést. A fegyelem ugyanis nem szabadságkorlátozó, hanem szabadságszabályozó tényező. *A fegyelem a dolgok olyan rendszere, mely elősegíti valamilyen cselekvés biztonságos, sikeres végrehajtását,* legyen az ismeretszerzés, érzelmi vagy erkölcsi fejlettség megszerzése, valamilyen munkafolyamat elvégzése, egy manőver végrehajtása vagy maga a gyermeknevelés. A fegyelem biztosítja a szabad és biztonságos cselekvést. Éppen ezért a fegyelmet és szabadságot szembeállítani megtévesztő. Ebből következik, hogy a gyermekek és felelős nevelők a szabadságot és a fegyelmet választják. A gyermeknek ugyanis szüksége van a felnőtté válásban a felnőttek határozott segítő irányítására. A gyermeknek nem jó, ha a szülők, a felnőttek feladják tekintélyüket, a rendre, fegyelemre nevelést.

Ezt bizonyítja a járműveken zajló „szemtelenségi kampány”, amit tizenévesek produkálnak a felnőttek bosszantására. Hangoskodnak, ízléstelenkednek, lökdösődnek stb. A felnőttek pedig hallgatnak. Félnak a fiataloktól? Egyértelmű, hogy ezek a neveletlen gyerekek önmaguktól félnak, bizonytalanok. A hecc mögött annak kiprovokálása húzódik meg, hogy „szóljatok már ránk!”, fegyelmezzetek, segítsetek fegyelmezzetnek lenni.

2. Szigor vagy engedékenység?

„Ideje, hogy megállítsuk az inga örökös lengését” (H.J. Eysenck).

A nevelésben az inga *szigor és engedékenység* közt mozog szüntelen. Ezt váltogatják a szülők és nevelők. Ezt a két végletet, a dríllt és engedékenységet kell elkerülni, vagyis megállítani az ingát. A dríll ugyanis mindenkit neurotizálhat, az engedékenység pedig mindenkinél fokozza a normaszegés veszélyét. Az ingát éppen azért kell megállítani, mert mindkét szélső kilengés káros az egészséges, fegyelmezett személyiség kialakulása szempontjából.

Az alapvető baj tehát az, hogy nem ismerjük a nevelésben a mértéket. Azt, hogy nem ellentétes végletek közt kell csúszkálnia a nevelésnek, sőt nem is ellentétes eljárásokat kell váltogatnia, hanem ezek egységét létrehozni.

Ez azt jelenti, hogy a végletek közt *nem a középutat kell megtalálni*, mert ez adott esetben értelmetlen is. Pl. miért kellene a kedvességet és határozottságot mértéktartóan kerülnünk? Hiszen éppen ez a kettő a mérték, amit együtt kell alkalmazni a nevelésben. A kettő együtt adja a fegyelemre nevelést.

A fegyelemre nevelés tehát nem azt jelenti, hogy az engedékenységtől a szigor felé akarjuk lökni az ingát. Éppen ellenkezőleg: *kilengések helyett egészséges mértéken akarjuk tartani a nevelést.* Vagyis a gyermeknek biztosítjuk a kellő melegséget, amire kötődése miatt szüksége van, egyben biztosítjuk azt a szabad mozgásteret is, amire függetlenségigénye kielégítésére szüksége van. Természetesen ez a mozgástér a gyermek fejlődését biztosító szabadság tere és nem a normaszegő szabadosság.

3. Melyik nevelési típus a célravezető?

Közismert a három nevelési mód: az *autokrata*, a *demokratikus* és a *laissez faire* (Lewin). Ezt általában úgy fordítják, hogy *tekintélyelvű*, *szabadságelvű*, *szabadoosságelvű* nevelési típus. Ha azt halljuk, hogy az autokrata és demokratikus nevelés közt kell választanunk, ösztönösen a demokratikusra szavazunk.

Tudnuk kell azonban, hogy a „demokratikus” kifejezés több szempontból is problematikus. A terminológia kialakulásába egyrészt erősen beleszóltak a társadalmi, politikai nézetek, másrészt *nem nevelési kísérletekből, hanem csoportkísérletekből* jutottak a szakemberek ehhez a fogalomhoz. A „demokratikus” kifejezéssel egy olyan fogalom terjedt el, amely tartalmilag az autokrata kilengésből a *laissez faire* közelébe lendíti az ingát. *Demokratikus nevelési mód* címén gyakorlatilag a szabadoosság tört be a nevelésbe.

Van másfajta tipizálás is. Szintén három alapvető szülői nevelési típust határoz meg: az *autoritativ*, az *autokrata* és a *permisszív* nevelést (D. Baumrind). Az elsőt talán a *határozott*, a másodikat az *ellentmondást nem tűrő*, a harmadikat pedig az *engedékeny* szó fejezi ki legjobban a magyarban. Nem kétséges, hogy a határozott nevelés bizonyul a gyakorlatban a legjobbnak. Az autoritativ (és nem autokrata!) nevelési stílus természetesen felveti a tekintély és tekintélyi nevelés jogosságának kérdését.

4. Kell-e tekintély a nevelésben?

A különböző nevelési típusokban az *irányítás* jogának a kérdése okoz gondot. Sokan mint jót és rosszat állították szembe a *nyitott* és az *irányított* nevelést, holott természetesen a kettő együtt lehet jó, s a kettő hiánya a rossz. Ha elfogadjuk, hogy

5. Milyen az autoritativ, az autokrata és permisszív szülő, nevelő?

A fegyelemre nevelés szempontjából vizsgáljuk most a három nevelési módot. Az *autoritativ szülő* célja, hogy határozottan irányítsa a gyermek viselkedését, a gyermek számára mindig világos és érthető normák alapján. A normaszegést nagyon határozottan tiltja, de a gyermeket nem korlátozza egyéb szabad aktivitásában. Állandóan figyelembe veszi saját nevelői jogait, de egyben a gyermek érdekeit is. Értékeli a gyermeket jelen állapotában, de megköveteli ál-

a nevelés természetéből fakadóan aszimmetrikus kapcsolat, melyben a *nevelőnek van vezető, irányító szerepe*, s ezt nem szabad megkérdőjelezni, akkor el kell fogadnunk a tekintélyt is a nevelésben. Nem az a kérdéses, hogy tekintély legyen-e a nevelő, hanem az, hogy *nevelő lehet-e, aki nem tekintély*. Az sem igaz, hogy a nevelőnek magának kell kivívnia a tekintélyt, mert valójában megérdemelnie kell.

A *tekintély fogalmát is pontosítanunk kell tehát*. A tekintély-megkérdőjelezés teljesen érthető korunkban. Nem más ez, mint a dogmák uralmának és a parancsuralmi rendszereknek természetes visszahatása. Ódzkodunk minden tilalomtól és minden utasítástól. Ez természetes, az viszont természetellenes, hogy napjainkban magát a tekintélyt, annak létjogosultságát megkérdőjelezzük meg. Már is sok baj forrása a gyermekek életében, hogy a *szülők és nevelők félnek tekintélynek mutatkozni*. Pedig a gyermeknek szüksége van „tekintély-személyekre”, mert nélkülük elbizonytalanodnak. Ebből is érthető, hogy „jó családból” való középiskolások is aluljáróbandákhoz vagy éppen a szkinhedekhez csatlakoznak, és velük egykorú vagy idősebb „vezéreknek” vakon engedelmeskednek.

Vezetni nemcsak parancsuralmi vezetéssel lehet, ami külső önkény gyakorlása, hanem *szolgáló vezetéssel* is, pontosabban igazán csak ezzel. Ennek jellemzői, hogy az ilyen vezető azért „tekintély”, mert a vezetett javát akarja, kellő szakértelemmel és egyéni erkölcsi értékekkel bír, és így alkalmas az elismerésre. Tekintély nélkül nem lehet értékeket átadni, megtartani, elősegíteni a jellemfejlést. Ez a belső értékből fakadó tekintély nélkülözhetetlen a nevelésben. Ez a *valós tekintély*, szemben a külső, *formális tekintéllyel*.

landó fejlődését és természetesen elő is segíti azt.

Az *autokrata szülő és nevelő* célja is az, hogy alakítsa, ellenőrizze és értékelje a gyermek fejlődését, de ezt valamilyen abszolút tekintélytől származó abszolút norma alapján. Olyan engedelmisséget követel, amely nem belülről, megértés alapján fakad, hanem kívülről és parancsszóra. Másképpen: a gyermektől nem „ráhallgatást” vár el, hanem „vak engedelmisséget” követel. Nem biztosítja az

önállóságot sem, és nem törekszik a gyermek saját akaratának fejlesztésére sem.

A *permisszív (engedékeny) szülő* semmit sem követel és egyáltalán nem akarja aktívan alakítani gyermekét. Maga úgy áll gyermeke előtt, mint a gyermek minden vágyának kielégítője, és nem mint olyan személy, aki felelős a gyermek helyes viselkedésének kialakításáért.

Érdemes a nevelési eredményekre is odafigyelni. A *határozott, fegyelemre nevelő szülői magatartás* — társulva az elfogadó és önállóságra buzdító hozzáállással — elégedett, önálló és felelősségvállaló magatartást, önfelegyet alakít ki a gyermekben. A *csak fegyelmező* ugyanezt elégedetlenséggel párosulva érheti csak el. A *nem fegyelmező* viszont még melegség és megértetés mellett sem tud nemhogy fegyelmezettséget, de még önállóságot sem elérni, vagyis az önirányítás semmilyen formáját.

6. Autonómia vagy kontroll a nevelésben?

Az *önállóság és ellenőrzöttség* is sok vitát kavart és kavár ma is nevelői körökben. A vita abból ered, hogy egy tévesen felrajzolt autonómia-kontroll dimenzió két végpontja közt akarnak választást kicsikarni. Holott az *autonómia és kontroll egyaránt közepén helyezkedik el*, és mindkettőre szükség van. Az inga két végpontján pedig az *önalávetés és az uralomvágy* található. Akik ugyanis az autonómiára esküsznek, azok valójában a nevelőt szeretnék a gyermek alá vetni: a gyermek csak csináljon azt, amit akar, neki azt ki kell szolgálnia. Akik meg a kontroll szóval élnek vissza, azok a gyermeket szeretnék a szülőnek alávetni: a szülő uralkodhasson teljes mértékben a gyermekben.

Az inga-, vagy más hasonlattal élve, a *libikóka-nevelésben* ez úgy fest, hogy vagy a gyermek van fenn és a nevelő lenn, vagy a nevelő lendül magasba és a gyermek van a mélyponton. Ez még a játékokban is csak addig jó, ameddig tudjuk, hogy játék, s bármelyikünk bármikor abbahagyhatja. A nevelésben azonban akár az, hogy az egyik mindig alul legyen, akár az, hogy a szerepeket váltogatásuk, teljes képtelenség.

Az *autonómia és kontroll* egészséges középállapota azt jelenti, hogy az inga nem leng az egyik végletes pont felé sem: a *gyermek autonóm, mert kontrollált*. A nevelés első fázisában épp azért lehet önálló, mert

a nevelő kontrollálja, biztosítja azt is, hogy a kijelölt határokat ne léphesse át, mert az veszélyes lenne; de azt is biztosítja, hogy a határokon belül ne gátolják, mert ez kell a biztonságérzetéhez. Ennek megfelelően egyre több területen jut el a gyermek a magasabb fázisba: már maga tudja önmagát kontrollálni, maga biztosít

ja, hogy saját határait tiszteletben tartsa és maga képes biztosítani azt is, hogy mások tiszteletben tartsák ezeket a határokat. A *külső kontroll egyre teljesebb belső kontrollt segít kialakítani*. Ám aki nem kapja meg ehhez a felnőtt világ segítségét, az felnőtt életében képtelen lesz az önállóságra is és az önellenőrzésre is.

7. Szükséges-e a félelem, a szégyen és a bűntudat?

Ismét három „csúnya szó”, amit szeretnénk kiiktatni az életünkéből, de mindegyik a nevelésből. De hát szükség van-e ezekre az érzelmekre? Nem fejlődnek egészségesebben ezek nélkül az ember? *Nem kellene megóvni a gyermekeket bármilyen áron ezektől a kellemetlen érzésektől?*

Határozottan azt kell válaszolnunk, hogy *nem*. Még akkor is, ha sok, magát modernnek nevező irányzat tanítja ezt a már nagyon régóta fel-felbukkanó, majd eltűnő tant. Ugyanis ezek hiánya éppolyan károsító a személyiségfejlődés szempontjából, mint céltalan, torz és túlzó formájuk. Ez utóbbiak ellen természetesen küzdünk kell. A félelem, szégyen és bűntudat normális formáit viszont fel kell használnunk olyan belső kontrollálókként, melyek a normaszegés megelőzését szolgálják.

A három összetartozó, de különböző érzést összefoglalóan *szorongásnak* is mondja a pszichológia. Ez a szorongás, amely sok mindennapi szituációban fellép, a személyiségfejlődésben is elkerülhetetlen szerepet játszik. Pozitív szerepe abban van, hogy veszélyre figyelmeztet, veszély lehetőségére hívja fel a figyelmet. Nagyon leegyszerűsítve a *félelem* azt jelzi: „bajom lehet”; a *szégyen* arra figyelmeztet: „megtudják”; a *lelkismeret* arra hívja fel figyelmemet: „erkölcsileg rossz” fenyeget. A nevelés szempontjából az a fő feladat, hogy egyrészt csak akkor lépjen fel a szorongás bármely formája, ha valóban szükség van rá; másrészt, hogy a gyermek olyan módot találjon a szorongástól való megszabadulásra, amely valóban megszabadít a kellemetlen lelki állapottól, éppen azért, mert megoldja a konfliktust. Pl. ha a gyermek eltört egy poharat, ne magáért a pohárért érezzen szorongást, hanem a helytelen viselkedése miatt érezzen szégyent vagy bűntudatot: ha akarattal okozott szomorúságot másnak, ha veszélybe sodort valakit, ha feleslegesen szállt szembe az okos figyelmeztetéssel stb. Ha a baj már megtörtént és fellépett a szorongás,

akkor a gyermek ne kibújni akarjon a felelősség alól, ne másra akarja hárítani, ne még nagyobb bajt okozzon, hanem találja meg a valódi feloldást hozó megoldást: beismerés, jóvátétel, ígéret... A beismerés utáni ígéretre nem a szülőnek van szüksége, hanem a gyermeknek. Ez biztosíték számára, mert így érzi önértékelésének és biztonságának teljes helyreállítását.

A nevelés szempontjából az is fontos, hogy a *szorongás kellő fokú legyen*. Mert ha a szorongás nem éri el a kellő fokot (pl. minden áron megóvják a gyermeket tőle, megelőzik kialakulását), akkor éppen ezt a fontos figyelmeztető szerepét veszti el, és azt sem tanulja meg, hogyan hasznosítsa ezeket az érzelmeket. Ha viszont túlzó fokot ér el a szorongás (pl. a nem korlátozó vagy éppen túlkorlátozó, fenyegető bánásmód miatt), akkor a félelem, szégyen vagy bűntudat függetlenedik a valós helyzettől és kárt okozó módon hat.

8. Kell-e követelmény és elvárás?

Újabban gyakran bukkan fel az a modernnek tartott (valójában már többször megbukott nézet), hogy a „kell”-t ki kell iktatni a pedagógiából. Természetesen, ha valaki ezen a szón a kényszert, magyarázat nélküli parancsolgatást, a merev és görcsös stílust érti, akkor a „kell” nem kell, sőt káros. Ha azonban olyan nevelést értünk rajta, melyben semmit sem „kell” csinálni, akkor nagyon téves utakon járnak. Az emberi élethez, az emberhez magához hozzátartozik az erőfeszítés, a nehézségekkel való szembeszállás, a célok melletti kitartás — vagyis nagyon is sok mindent „kell” csinálnia. Ez persze nem jelenti, hogy azt, amit „kell”, ne igyekezzünk lehetőség szerint élvezetessé is tenni a gyermek számára. De ez egyfelől nem lehet kizárólagos szempont, másfelől nem szabad azt gondolnunk, hogy csak a kellemes vonzó a gyermeknek, a külső követelmények pedig kínos kényszerként jelentkeznek előtte. Az embernek, s

a gyermeknek is egyik leginkább önbecsülést adó büszkesége, sőt legkellemesebb érzése az, ha megfeleltetett a követelményeknek.

Ahol tehát nevelés van, ott követelmények is vannak: A követelményeknek való megfelelés fontos emberi motívum. A követelés vagy elvárás pedig lényegében nem más, mint segítségnyújtás a gyermeknek abban, hogy a követelményeknek megfeleljen és alapvető motívuma kiélégülhessen.

9. Kellenek-e normák, szabályok, szokások?

A szülőnek és nevelőnek követelményekkel és elvárásokkal kell a gyermek elé állnia, ha nevelni akar. Ehhez elengedhetetlen, hogy legyen határozottan körvonalazott *értékrendszere*, mely követelmények és normák formájában kijelöli a gyermek aktivitásának, fejlődésének, viselkedésének útját és egyben szabad terét.

József Attila szerint: „...gyönyörű képességünk a rend”. Költői stílusban úgy lehetne fogalmazni, hogy a rend gyönyörű szükségletünk, vagy szükségletünk a gyönyörű rend. Mindez szemben áll azzal a felfogással, hogy rend, szokás, szabály, törvény — mind valami kívül levő diktátum, amihez legfeljebb kénytelenek vagyunk alkalmazkodni, de egyáltalán nem igényünk, szükségletünk. Ebben a felfogásban is felfedezhetjük a társadalmi és politikai visszasságok hatását, de pedagógiai és valláserkölcsei túlzásokat is, melyek ellenszenvenessé teszik számunkra ezeket a fogalmakat. Vessük el bátran a visszaéléseket, de a pozitív értékeket ismerjük el. A gyermek felnőtté válásához elengedhetetlen, hogy a szülő és nevelő megismertesse azokkal a törvényszerűségekkal, amelyek biológiai, szellemi, erkölcsi tájékozódását és fejlődését biztosítják.

Tudni kell azonban, hogy a rend, szokás, szabály és törvény nem öncélú, hanem olyan *segítő eszköz*, amely biztonságossá teszi a világban való léte, és addig kellemes és hasznos, amíg nem akadályozza a gyermeket autonómiájában. A rendre tehát szükség van, a szabályokat ki kell alakítani és be kell tartani. De ügyelni kell arra, hogy mindig a gyermek érdeke, mindig az ember uralja a rendet, és ne fordítva. A rend, szokás, szabály, törvény van az emberért, és nem az ember ezekért. A szülő és nevelő segítheti a gyermeket abban is, hogy felnőve maga is képes

legyen saját külső és belső rendje kialakításában, az alapvető emberi törvényszerűségek (fizikai, biológiai, szellemi, erkölcsi törvények) figyelembevételével és tiszteletben tartásával.

10. Szabad-e büntetni?

A szeretetet elvben csúcspontként valló ember számára a büntetés szó ijesztően hathat. A büntetés azonnal felidéri az erőszak rémképét és mindazt a sok rémséget, amit az erőszak és erőszak-szervezetek a történelem folyamán a bűnüldözés és büntetés kapcsán elkövettek. „A szeretettel nem egyeztethető össze sem az erőszak, sem a bűn megtorlása, a büntetés. Minden bűn magában hordja büntetését, de az embernek nincs joga, hogy a bűnért járó büntetést ő maga fogadja ki...”. Természetesen ezzel a felfogással nem értenek egyet az „igazságosság”-etikát vallók, és még a leg súlyosabb büntetést, a másik ember megölését is elfogadják az önvédelem, a honvédelem vagy a legtöbb államban az államvédelem érdekében.

Ezzel szemben áll az a pedagógiai alapelv, hogy a fegyelmezett személyiség kialakításának nélkülözhetetlen eszköze a jutalom és a büntetés. A legmagasabbrendű szabályozás a morális szabályozás. Ez pedig megerősítések útján és azok segítségével alakul ki az emberben. Pozitív és negatív megerősítést ismer a pedagógia. A jutalom a pozitív megerősítés körébe, a büntetés pedig a negatív megerősítés körébe tartozik. Ezek nélkül nem képzelhető el az emberi karakter fejlesztése, vagyis a nevelés.

Hogyan egyeztethető össze a két ellentétesnek látszó alapelv? Fenn tartható-e a szelídség, erőszakmentesség radikális morális elve és a pedagógiai jutalom-büntetés pedagógiai tétele?

A választ abban találjuk meg, hogy különböztetünk meg a jutalom és a büntetés között. Semmiféle erőszak nem alkalmazható megtorló büntetés-ként a gyermeknevelésben, de a büntetés mint negatív megerősítés feltétlenül szükséges. Ez utóbbi büntetés a gyermek negatív erkölcsi magatartása feletti ítélet külső hangsúlyozása a szülő és nevelő részéről, hogy a gyermekben rögzüljön a jó és rossz, a helyes

és helytelen belső erkölcsi ítélet. A büntetésnek tehát olyannak kell lennie, amely megerősíti a gyermeket abban, hogy most rosszat tett, helytelenül viselkedett, de megerősíti a gyermeket abban is, hogy őt „bűne” ellenére is szeretik. A büntetés „eszköze” ebben az esetben csaknem lényegtelen, hisz ki van zárva belőle az erőszak, vagyis a gyűlöletből fakadó ellenséges kényszer, megtorlás és bántás.

Megjegyzendő, hogy a jutalmazás nem „örömnijuttatás”, a büntetés pedig nem „bántás”, hanem a jutalmazás és a büntetés is olyan önszabályozást kialakító tényező, amely megerősíti a gyermekben a jót, és alkalmassá teszi az önálló, erkölcsileg helyes magatartásra.

11. Hogyan büntessünk?

A pedagógia a megerősítés (jutalmazás és büntetés) érzelmi, értelmi, akarati szintjeit különbözteti meg.

Az érzelmi büntetés tekintetében biztosan helytelen az ún. „szereztetmegvonás” bármely formája, hiszen a szeretet olyan természetes kapcsolat a szülő és gyermek között, hogy azzal „játszani”, azt feltétlenül szabni, megszakítani nem szabad.

Az értelemre ható szankció az érvelés. Kétségtelen veszélye ennek a túlzottan verbálissá váló nevelés. Nagyon vigyázni kell tehát, hogy a gyermek ne halljon banális, számára teljesen nyilvánvaló „szövegeket”, hanem csak fontos, meggyőző érveket.

Közismertek az „erőti bizonyító eljárások” (szidás, fenyegetés, letiltások, „atyai pofon” stb.). Nem helyes az olyan fajta erő (erőszakot)

demonstráló büntetés, amely a gyermeket alapvető érdekeiben fenyegeti és tovább rontja a gyermek pszichikus egyensúlyát.

Mi szükséges tehát a hatékony megerősítéshez?

A hatékony megerősítésben az érzelmi, szellemi és akarati elemeknek együtt kell szerepelniük. A rossz büntetése és a rosszal ellentétes jónak a jutalmazása is együtt kell, hogy szerepeljen.

A büntető szülőnek vagy pedagógusnak a büntetett gyermekkel egyébként jó érzelmi kapcsolatban kell lennie, sőt a helyes viselkedés mintájaként kell a gyermek előtt állnia.

Fontos, hogy előzőleg a figyelemztetés világosan megértve, a tennivaló pedig követhető legyen. Fontos az is, hogy közösen elfogadott morális kódexük megsértéséről legyen szó. A büntetés pedig a normasértésnek megfelelő intenzitású és alkalmas időben adott büntetés legyen. Csak ez a fajta büntetés alakíthatja ki a gyermekben a helyes magatartást és az ő későbbi saját kontrollját.

*

Összefoglalva tehát tudatosítsuk, hogy a gyermeknek nem rossz a fegyelem, mert a szabadság és a fegyelem nem állnak szemben egymással. Rossz a kényszer és rossz az engedékenységek. A nevelési típusok közül a határozott nevelés a helyes. Helytelen viszont az ellentmondást nem tűrő és a mindent megengedő nevelési irány is. Valós tekintély nélkül nincs nevelés. A nevelésben szükséges az autonómia és a kontroll is. Az a gyermek lehet autonóm, amelyik kontrollált. A nevelésben pozitív szerepe van a félelem, szégyen és büntetés normális formáinak, mert ezek belső kontrollálókat. Nevelés ott van, ahol követelményt támasztanak. A normák, szabályok, szokások a biztonságos tájékozódás eszközei lehetnek az életben. A megtorló büntetés (erőszak) rossz, a pedagógiai büntetés mint negatív megerősítés elengedhetetlen. A „szereztetmegvonással” való büntetés helytelen, az érveléssel nevelés elengedhetetlen, az „erőti bizonyító” eljárások közül az erőszakot jelentő büntetés megengedhetetlen. És még egy utolsó megjegyzés: A szelídség nem gyengeség, hanem erő, amely épít és nem rombol. Ne féljünk hát a szelíd, de határozott neveléstől!

BIBLIA

A februári elmélkedéseket Merza József, a márciusiakat Vörösvári Endre készítette.

Február 2. — Évközi 4. vasárnap — Lk 2,22–40 —

Mi lesz a gyerekből?

A Gyümölcsoltóól Gyertyaszentelőig tartó közel egy év nagyon mozgalmas volt Mária számára. Az egész azzal kezdődött, hogy majdnem füstbe ment a házassága, hiszen József a diszkrét válást fontolgatta. Az angyal második megjelenése megmentette a helyzetet, de utána jöttek a terhesség nehezebb napjai. Közben csomagolni kellett és indulni a népszámlálásra. Betlehemből nyomorúságos körülmények között megszületik a gyermek. A helyi lakosság szívtelenségét váratlanul ellensúlyozza a társadalom két szélső rétegéből jövő érdeklődés. Mária eléggé gondolkodóba esett a pásztorok és bölcsek szavai hallatán. Aztán úgy látszik, mintha nyugalom következne. A szülők megvárták a törvény szerinti idő elteltét, majd felvitték a gyermeket a templomba, hogy bemutassák az Úrnak. Simeon és Anna szá-

vai ismét meglepetéssel szolgálnak. Kétségtelen, hogy sok szépet mondanak a kisdetről, de Simeon mintha elrontaná a szülők örömét. Tört emleget, fájdalmat, amely átjárja majd Mária szívét. Józsefről nem esik szó. Lehet, hogy a férfiaknak kérgesebb szívük van, az is lehet, hogy ő nem fogja átélni a fájdalmas időszakokat. A hagyomány korai haláláról beszél.

A fiatal anyáknak nem esik jól, ha kisgyermekük megszületése után pesszimista hangokat kell hallaniuk. A gyermek, sok bonyodalom után, végül is itt van, szép is, kedves is, egészséges is. Mi több, örömet is okozott a két tiszteletreméltó öreg embernek. Minek kell jóslgatni, anyai szomorúságról beszélni? Nyilván azért, mert az a dráma, amelynek lapjait forgatjuk, nagyon jól, tanulságosan van felépítve. Bár a nyájas, napfényes réten még szelíden

legelnek a nyájak, de a háttérből előre szűrődnek egy közelgő vihar dörgésének hangjai. Lukács nem beszél az egyiptomi menekülésről, az aprószenetek meggyilkolásáról, Máté viszont igen. Az igazi viharra azonban három évtizedet várni kell. Vajon emlékezett-e a simeoni szavakra az idős Mária?

Gyermekeink megszületnek anélkül, hogy angyal hirdetné jövetelüket. Elfogadható egészségügyi körülmények várják őket, nagyszülők, barátok örvendő csoportja. Nyugodtan jöhetnek szép jövőt nekik. Anyukájuknak sok boldogságot kívánunk, tőrről nem esik szó. Nem ízetlenkedünk. A jó szülők biztosítják a gyermek zavartalan életpályáját, az pedig előre örömmel tölt el minket.

Semmire sincs biztosíték. A fiatalok tiszta szigorúsággal, magabiztosan váganak neki az életnek, nem ismerik a rájuk váró konfliktushelyzeteket. Könnyből sok mindent lehet tudni, az élet egészen más és csak egyszeri. A szülői élet szorongás, folyosón járkálás, miközben a gyerek vizsgálják. A gyerek nem oda megy, ahová a szülő szeretné, nem kívánja, hogy aggódjanak érte életfordulóin. Az emberi élet folyama az elődök megtagadásának sorozata is. Annak jó, akinek nincs gyereke — szalad ki nehéz helyzetekben a keserű szó a szülői szájából, mert aki gyereket vállal, szenvedést is vállal. Dehát születik szenvedés nélkül valami új?

Február 9. — Évközi 5. vasárnap — Mk 1,29–39 — Budapest, reggel 8 óra

A hamvazószerdát megelőző vasárnapon az éhezőkre gondolunk. Ma már nem kell külföldi újságokat lapozni ahhoz, hogy lássuk: milyen valóságosan éheznek az emberek, mennyi a beteg. Elég elkezdeni egy átlagos napot.

A belvárosba érkező autóbusról leszállva, az ismert helyen ülő, ismert, féllábú koldus előtt kell elmennem, hogy utána szembetalálkozzam a gyerekes anyák láncával. A templomajtó előtt koldusok állnak, akik csúnyán össze tudnak veszni kialakult helyzetük megsértése miatt. Jobb nem hallani igazi szavaikat. Amott járkál vagy ül a 25 éve egyformán öreg asszony, másutt munkalehetőség hiánya miatt panaszkodik a kartontábláját ölében tartó nő. Ismét más kutyája beoltására kéreget, nem eredmény nélkül. Aki ért valamihez, az hegedül, fuvolán, harmonikán, tárogatón játszik. Aki pénztárcája után nyúl, azt néha többen is körülveszik, vagy az adomány megőrzésére szólítják fel. Állandóan ismétlődő, mindennapi jelenetek.

Van, aki kínkeservesen jut át a közterén, mert nem ússza meg lekapcsolás nélkül, a másik vadul átrohan a feléje

igyekező seregén, vérmérséklete szerint mond ezt vagy azt. A közönyös nem mond semmit, megy a maga járásán. Ha valaki közeledik felénk, kikerüljük, a minket megszólítani akarónak nem válaszolunk, nem fordulunk oda, mert jól tudjuk, hogy az esetek többségében nem eligazítást kérnek tőlünk — az régen volt —, hanem ütlevelet lobogtatnak, kórházi ápolásról beszélnek, haza szeretnének utazni. Nemcsak nem adunk, hanem embertelenedünk. Kinek van kedve belépni a templomba, ha zaklatott lelke úgy érzi: irgalmatlan volt a belépés előtt. Legjobb a társadalmi forradalmárnak, aki tudja, hogy alamizsnával nem megyünk semmire, strukturális bűn uralja a világot, a struktúrát kell megdönteni. Megvigasztalja őt elméleti tisztánlátása.

A siető emberek zömükben éppolyan rosszkedvűek, mint a hozzájuk forduló nincstelenelek, csak más bajuk van. Már tíz napja elfogyott a fizetés, kölcsönből élnek, éppen most tették be rutinszerűen szokott értéktárgyukat a zálogházba. Este majd sorbarakják a cédulákat a lejárat

dátuma szerint. Barátságatlanok egymáshoz, gyerekeikhez, házastársukhoz. Várják a fizetés napját, lehetőleg összekoccanás nélkül, hogy akkor, egyszer, jótékony feledéssel bevásárolhassanak. Az utca embere gondban van, szorong, levert. Miért nem hagyják békén? Miért beszélnek éhezőkről, amikor a déli üzemi ebédetől délután négyre már kilyukad a dolgozó gyomra?

A templom falára fekete festékekkel valaki ráfújta: Dolgoztok, hogy ne kelljen gondolkodnotok. Több hónapja ott van. Lemoshatatlanul. Időnként nem is rosszak az ilyen deviáns falfirkálások. Min kellene gondolkodnunk? Talán azon, hogy hol állunk a reggeli emberek sokaságában. Irgalmas emberek vagyunk még? Tudunk-e arról a többségről, amely az utcán nem láthatóan, szemérmes némasággal szenved? Beférnek-e látókörünkbe azok, akik valahol messze éhhalállal küszködnek? Gondjaink ellenére igyekszünk-e, hogy ne csak akció idején, alkalmilag, hanem mindig legyen valamink a rászorulóknak számára?

Február 16. — Nagyböjt 1. vasárnapja — Mk 1,12–15 — Hol van az Ország?

Betelt az idő, közel van Isten Ország. Eljött a megfelelő idő, forduljunk el bűneinktől, változtassuk meg gondolkodásunkat, higgyünk a jóhírben. Ezek Jézus induló igehirdetésének első felszólításai.

Erről van szó. Az idő már kétezer éve eljött, az első hívők megpróbálták változtatni a gondolkodásukon, hittek a Jóhírben és Jézusban, ha nem is értették hol a részleteket, hol a lényegét. A tanítványnak mindig ez a problémája: hol van az ígért új világ. Mikor jön el, mi lesz a jutalom? Most fogod helyreállítani? Kiből lesz miniszter, kinek lesz a felesége végül is az özvegy? Közel van az Ország. Mennyire? Merre? Az égben vagy a földön? Rajtunk kívül vagy bennünk? Életünkben, vagy csak halálunk után, vagy még azon is túl? A Tanító ígér, a tanítvány reklám. Nem is bennünk van, hanem rajtunk fordul. Mi csináljuk? Mi hozzuk létre?

Az ész állama majd meghozza az igazságos társadalmat, a munkásosztály valósítja meg az elnyomásmentes világot. Mindenkinek jut szükséglete szerint. Dehogyan, ezek csak utópiák,

látjuk. Nem sikerült kísérletek, amint elmélet maradt Campanella, Morus vagy egyéb felvilágosult szocialisták álma. A létező szocializmus összeomlása utáni demokratikus, liberális kapitalizmus az, amelyben megszűnnek a háborúk, és a türelem, a sokféleség tisztelete lehetővé teszi a békés együttélést. Mondanánk ezt Fukuyamával, ha ezután nem következett volna Jugoszlávia összeomlása, most az egymillió életet fenyegető zairei gyűlölködés, s nem állnánk az ismeretlen holnap előtt. Hol az Ország? Az a közeli.

Némely narodnyik visszasírta — Aczél elvtárs bosszúságára — a cselelésszállások szolidáris melegét. Régi bokortagok testvéri melegségi lelki-gyakorlatokra és ünnepekre emlékeznek. Olyankor mintha megvalósult volna evilágban Isten világa. A százannyi testvérben, segítségben, reményben. Áthoztuk a mába virágkorunk Országát? Száz barát összefogásából nem lett száz vélemény százfelé hűzása? Baj az, ha száz vélemény van? Az ajtó is állhat sok deszkából, mégis fordul, ha van erős sarokvas. Mi lennénk az erős sarokvas? Mire volna szükség,

hogy erős tartó legyünk? Mi az a lényeg, ami megengedi, hogy minden másban különbözhesünk?

Ötven évvel ezelőtt gimnáziumi osztályomban voltak társaim, akik repülőmodelleket készítettek. Valaki kiválóan sakkozott, mások a város labdarúgó csapatában játszottak. Néhányan buzgón jógáztak, keleti szellemiségű könyveket bújtak. Ez talajtornában volt jó, amaz atlétikában. X. politikusnak készült, Y. költeményeket fabrikált ócska frógépén. Á. korcsolyázott, B. kosárlabdához értett, C. Dantét olvasott, D. népi táncot gyakorolt, E. színésznek készült, F. belemerült a bélyeggyűjtésbe. De egy osztály voltunk: római és görög katolikusok, reformátusok, néhány zsidó, egy mohamedán. Ismétlem, egy osztály.

Példám túl egyszerű, túl profán, túl konkrét, nem vallási és igen-igen speciális kifutású, mert egy irányba hajtottam gondolataimat. De volt egy osztály. Ma is beszélünk róla. Szerettük és szeretjük. Miért ne lehetne egy Ország? Csak szeretni kell. Nem?

Február 23. — Nagyböjt 2. vasárnapja — Mk 9,1–9 — Elragadtatottság

Személyes istenkapcsolatunk bensőséges dolog. Magánimádságainkról, sóhajainkról nem szoktunk beszélni akár tárgya, akár formája miatt. Olyan ez, mint a szerelem, nem mutogatásra való. Azok sem tárulkoznak ki, akik nem találják Istent, de titkos óráikban körülötte jár gondolatuk. A hívő ember úgy véli, hogy Jézus szándéka szerint tesz így, hiszen Ő óvott minket a mások előtti látványos imádkozástól. A belső szobát, a kamrát ajánlotta e célra. A magányos rejteket. Ő maga is elvonult távoleső helyekre, hogy zavartalanul együtt lehessen Atyjával. Most azonban kivételt tesz, három embernek felfedi csodálatos kapcsolatát az éggel. Miért?

Mindenesetre nem azért, hogy meséljenek róla. Marad az ő titkuk, feldolgozni való élményük. Van mit elrendezni, Péternek egész biztosan, hiszen zavaros, összevissza beszéde megmutatta, hogy erős próbának lett kitéve az idegrendszere. Péter halászember volt, nem érzékeny városi intellektuel, transzcendenciára vágyó vallási rajongó, s most átélt valamit, ami egyszerre volt földi és földön túli.

Azt akarta Jézus, hogy három belső munkatársának megdönthetetlenül bizonyítsa azt, hogy egy az Atyával, hogy mindazt, amit modott és mondani fog, kétségbenvonhatatlanul megalapoz-

za? Hitt a csodák és jelenések fontosságában, hatásában? Hitt abban, hogy ez a jelenet is hozzájárul ahhoz, hogy tanítványai hűségesek legyenek? Hitt abban, hogy eszköz az elragadtatottság, a hatalmas lelkesedés, az érzelmi feldobottság a mindvégig való tanúságtételre? Ez még nem az a Jézus, aki a felhevültség láttán szomorú jóslásokba bocsátkozik jövőendő pápája kintartása felől. Ez még nem az a Jézus, aki szerint, ha a halottak visszajönnének meginteni az embereket, az sem használna a gonoszoknak.

Nem akarom elvenni senki örömét, boldog pillanatait, feltöltöttségi élményét, amikor Nagycsütörtök felől nézek vissza a Színeváltozás hegyének irányába. Nincs biztosíték a hitben való végleges megállásra. Nem ad biztonságot sem a tanítás, sem az élmény,

sem korábbi teljesítményeink. A gyenge nád továbbra is törékeny marad. A pünkösdi megerősödés után a Via Appiát említi a hagyomány. Életünk mindvégig újfajta próbatételek sorozata, bár szeretnénk végre megnyugodni és problémátlanul tölteni napjainkat, míg az Úr magához szólít. Hány szép lelkigyakorlatunk volt, hányszor mondtunk bánatban és ígéretben fogant imádságokat, hányszor éreztük a titokzatosan jelenlevő Istent! Ha ma szomorúak vagyunk, sok minden nem világos, a helyzet kilátástalan, elégedetlenek vagyunk önmagunkkal és másokkal, akkor tegyünk két dolgot. Emlékezzünk és ne feledjük azt a sok szépséget, ami velünk történt, de tudjuk azt is, hogy az önfeledt szép pillanatok mellett azért keskeny az Út. Mindvégig.

Március 2. — Nagyböjt 3. vasárnapja — Jn 2,13–25 —**Korbácsos Jézus?**

A jeruzsálemi templom „megtisztításának” történetére szíves-örömmel hivatkoznak mindazok, akiknek — vallják bár magukat kereszténynek — eszük ágában sincs Jézust követni, s e nem-követéshez többek között ebből a történetből ácsolnak maguknak ideológiai támaszt.

Már az evangéliumi elbeszélések is — hát még szokványos magyarázataik!

— olyan jézusellenesek, annyira elmentmondanak Jézus világosan fölismerhető tanításának, magatartásának, személyiségének és egyáltalán a józan észnek (pl. mi értelme lett volna kiűzni a templomból az eladókat és a vásárlókat [Mk 11,15], ha odakinn, 100 méterrel arrébb folytatják tevékenységüket?), hogy nyugodtan föltételezhetjük:

valami egészen más történt és másként, mint amit az evangéliumi elbeszélések és magyarázataik sugallnak.

De hát micsoda? Sajnos nagyon nehéz rekonstruálni. Csak Jézus tanításának és tevékenységének egésze alapján következtethetünk rá, például így:

Lehetetlen, hogy az a Jézus, aki kijelentette, hogy semmi nem teheti tisztátalanná az embert, ami kívülről megy beleje (Mk 7,18–19), most hirtelen a farizeusoknál is buzgóbban lépjen föl a templom területének kultikus tisztaságáért. Azt is érdemes megfontolni, hogy ha Jézus csak kultikus vagy morális értelemben megtisztítani akarta volna az áldozati állatokkal való kereskedést, akkor ehhez, mint bármely törvényhű rab-bibak, joga lett volna, s a vallási hatóságok nem követelték volna tőle különleges fölhatalmazásának bizonyítékát (Jn

2,18; Mk 11,28). A legvalószínűbb magyarázat: Jézus nem megtisztítani akarta az áldozati állatokkal való kereskedést, hanem *megszüntetni*. Mivel azonban áldozati állatok nélkül nincs kultikus áldozatbemutatás, *ez azt jelenti*: a kultikus áldozatot mint egyfajta ember és Isten közti árukereskedelmet akarta megszüntetni: „Az Atya háza az imádság, a kérés háza (Mk 11,17). Ő nem árusít semmit. Tőle nem lehet megvásárolni semmit. Ne gondoljátok, hogy emitt megvehettek pénzért egy bárányt és amott, az oltáron föláldozhatjátok, hogy aztán cserébe bekasszírozzátok Istentől a bűnbocsánatot vagy a jó termést. Ezzel vásárcsarnokká tennétek az atyai házat (Jn 2,16), Istent pedig, aki Atyátok, közönséges kereskedővé.”

Nagy valószínűséggel nem tévedünk tehát, ha úgy véljük, Jézus nem meg-

tisztítani akarta a templomot bizonyos visszaélésektől, mint amikor az ember leporol valamit, hogy az visszanyerje eredeti fényét, hanem a lényegét vette célba és akarta megváltoztatni, nevezetesen magát az egész templomi (áldozati) rendszert akarta *megszüntetni* („kő kövön nem marad”, Mk 13,2), s helyébe valami egészen mást akart állítani: az Atya és gyermekei szeretetközösségét, amelyben nincs helye üzletelésnek, de nincs is szükség rá, mert kölcsönös adás–ajándékozás folyik (vö. Jn 4,23–24).

Ha Jézus tanítványai (mindmáig!) nem is, a jeruzsálemi templom urai nagyon is megértették, mire megy ki a játék. Természetes hát, hogy azon kezdtek tanakodni, hogyan tegyék el őt láb alól (Mk 11,18).

Március 9. — Nagyböjt 4. vasárnapja — Jn 3,14–21 — Gépi megváltás?

Akik a vallásban is csak kényelmi eszközt és önigazolást keresnek, azok a mai evangélium elejét hallva (kényelmes emberek tudatához a vége már úgysem jut el) máris békésen hátradőlhetnek foteljukban: „Aki hisz, nem vész el, hanem üdvözülni s örökké élni”. Mert hát ahogy a pusztában vándorló zsidóknak állítólag elég volt föltekinteniük a póznára tűzött rézkígyóra, amikor tüzes kígyók marták meg őket, s rögtön meggyógyultak és életben maradtak (4 Móz 21,4–9), ugyanúgy aki hisz a kereszten magasba emeltetett Emberfiában, az megmenekül az ítélettől, s örök üdvösség lesz az osztályrésze (Jn 3,14–15).

Hogy mit jelent hinni? Ugyan, kérem! Hívó ember ilyesmit nem kérdez, hiszen ő hisz!

Azért talán mégsem ilyen egyszerű a dolog. Az imént vázolt gondolko-

dásmódban (s a benne foglalt szentírástértelemezési módban) inkább csak az embernek a gépi megváltás iránti ősi vágya fejeződik ki: az ember szeretne úgy üdvösségre, teljes és boldog életre jutni (itt és odaát), hogy neki legfőljebb a kisujját kelljen mozdítani, megnyomván egy automata gombját, amely aztán a szükséges teendőket elvégzi, lényegéből fakadóan automatikusan: „magától”, gépiesen és üzembiztosan. Ez az automata lehet égőáldozat bemutatása az Úrnak (a bárány nyakát elvágni csak egy mozdulat), vagy a bűnök ráhelyezése a bűnbak fejére (ismét csak egy mozdulat, s még azt is más végzi el), „fejlettebb” korokban s vallásokban egyszerűen a „hit”, vagy hogy ennyire mégse spiritualizáljuk el a dolgokat, „a keresztdózat vértelen megújítása az oltáron” s a részesedés benne a szentáldozás révén.

Aki azonban a vallást nem drogként használja lelki egyensúlyá biztosítására, az utánajár annak, mit is jelent (hogy többet ne mondjunk) János evangéliumában a „hisz” ige, vagy ha még erre sem futja kedvéből–erejéből, akkor legalább végigolvassa–gondolja a mai szakaszt. Még görögül sem kell megtanulnia, s a szentírásstudomány szakirodalmát sem kell áttanulmányoznia, némi „józan paraszti ész” bevetésével maga is észreveheti: Aki hisz (az Emberfiában–Isten fiában), az jobban szereti a világosságot (aki a világba jött), mint a sötétséget, (ezért) az igazságot teszi, s a világossághoz megy, hogy nyilvánvalóvá legyen: *cselekedeteit* „Istenben”, azaz „Isten szerint”, Istennek tetszően *művelte* (Békés–Dalos ford.).

Akinek pedig még az is fontos, hogy konkrétan miféle cselekedetéről van szó, az tovább kutat...

Március 16. — Nagyböjt 5. vasárnapja — Jn 12,20–33 — Hogyan valósítsuk meg önmagunkat?

Úgy tűnik, korunk emberének jel-szava, vezérlő motívuma az „önmegvalósítás”. Ha kicsit is belegondolunk, rögtön világossá válik, hogy minden korábbi korok emberének is ez az alapelv határozta meg az életét, legfeljebb nem fogalmazta meg, vagy inkább: nem így fogalmazta meg. S ahhoz sem kell jóstehetség, hogy előre megmondjuk: az összes jövődő korok emberét is ez a törekvés fogja meghatározni. Ebből arra következtethetünk, hogy maga a szándék, a törekvés nem lehet rossz. Csak a kivitelezés lehet jó vagy rossz, helyes vagy helytelen, célravezető vagy ésszerűtlen, ezért a döntő kérdés így hangzik: *Hogyan valósítsuk meg önmagunkat?*

A bevett, általános népszerűségnek örvendő módszertani szabályt nagyjá-

ból így lehetne megfogalmazni: Az embernek oly módon kell megvalósítania önmagát, hogy mint minden élőlény, követi önfenntartási ösztönét, mégpedig kemény konkurenciaharcban. Indoklás: A reális világ „úgy van megcsinálva”, hogy egyetlen lény sem élhet meg anélkül, hogy másokat föl ne falna vagy el ne pusztítana a korlátozott javakért folyó konkurenciaharc során. Ez a létharc („struggle for life”) pedig értelmes, mivel próbára teszi az egyes lények erőit, s azáltal, hogy az életrevalóbbakat hagyja életben, előmozdítja a fejlődést.

A mai evangéliumban Jézus az iméntivel homlokegyenest ellenkező módszertani szabályt ajánl figyelmünkbe, amikor azt mondja: „Aki szereti életét, elveszíti azt, aki viszont

gyűlöli életét ebben a világban, megőrzi azt az örök életre.” Talán közelebb az egyik szinoptikus változat: „Aki meg akarja menteni életét, elveszíti azt, aki elveszíti életét, megmenti azt.”

Ez a kijelentés csak első hallásra paradox. Az orránál tovább látó embernek nem nehéz belátnia, hogy az *önző* ember, aki csak *önfenntartási* ösztönét követi, s ennek érdekében (finomabb vagy durvább formában) keresztülgázol másokon és csak *ön*magáért él, az fokozatosan megkövesedik, és *mint ember* tönkremegy, elpusztul: embertelenné válik, s legfeljebb rendszertanilag lehet továbbra is az emberi fajba sorolni. Megfordítva: Az ember csak a másokra, a Te-re megnyílván tud élő, igazi em-

berré válni, csak az önmagát odaaján-
dkozásban és önmagát másokért „el-
vesztésben” (ami persze a gyakorlat-
ban nagyon is idézőjel nélküli lehet...) bontakozik ki teljes emberségében,

azaz talál önmagára, valósítja meg ön-
magát.

A jézusi tétel első felének („aki meg
akarja menteni életét, elveszíti azt”),
bizonyossága az egész emberi történelem

(akinek az kevés, körülnézhet a jelen-
ben is). Vajon mikor születnek meg
társadalmilag érzékelhető módon azok,
akiknek az élete igazolja a tétel má-
sodik felét?

Március 23. — Virágvasárnap — Mk 14,1–15,47 — Rehabilitálás?

A keresztyén és nem-keresztyén
köztudatban egyaránt az él, hogy a
politikai és vallási főkolomposok mel-
lett az egész zsidó nép is Jézus kivég-
zését kívánta. Az evangéliumok *felüle-
tes* fordítása és olvasása valóban alapot
is szolgáltat ehhez. Márk evangélium-
mában például ezek a helyek: „A nép
ekkor Pilátus elé vonult és kérte... föl-
izgatták a népet, hogy inkább... azok
újra kiabálni kezdtek...” (15,8.11.13),
János evangéliumában pedig: „Pilátus
így szólt a zsidókhoz...; azok tovább
kiáltottak: Keresztre vele!” (19,14–
15).

Annak aztán már senki sem nézett
utána, hogy a „nép”-pel fordított görög
„okhlos” jelentése: rakás, tömeg, em-
berekre vonatkoztatva: egy rakás nép,
embertömeg, sokaság, tolongás, ill.
csöcselék, katonai vonatkozásban pe-
dig: kíséret, csatlósok. Figyelmen kívül
hagyták továbbá, hogy a főpapok iz-
gatták föl a „népet”, hogy az Jézus
keresztre feszítését követelje (Mk
15,11), ill. János evangéliumában elő-
ször a „főpapok és a (templom)szol-
gák” (= templomrendőrség) álltak elő
ezzel a követeléssel. Arról sem gon-
dolkodtak el, mekkora „néptömeget”

lehet csak úgy futtában fölláztatni, ill.
mekkora „tömeg” is fér el azon a bi-
zonyos „köves udvaron” (Jn 19,13), ti.
feltehetően néhány száz, legföljebb
egy-két ezer ember.

Mindezek alapján legalábbis meg-
alapozott az az állítás, hogy nem „a
zsidó nép” követelte Pilátustól Jézus
keresztre feszítését, hanem csupán egy
néhány száz fős *csöcselék*, azok a mun-
kanélküliek, csavargók és naplopók,
akik amúgy is mindig kéznél vannak,
és ilyesmire mindig kaphatók.

Hasonlóan újra kell gondolni a Já-
nos-evangéliumban vissza-visszatérő
„zsidózást”, amely *látszólag* az egész
zsidó népet felelőssé teszi Jézus ke-
resztre juttatásában, pl.: „A zsidók
azonban fenyegetőzve kiáltották: Ha
ezt elbocsátod, nem vagy a császár
barátja...” (19,12). A görög eredetiben
szereplő „hoi Ioudaioi” azonban min-
den valószínűség szerint csupán annyit
jelent: „a júdeaiak”, akik — szemben
a galileaiakkal! — nem ismerték iga-
zán és (ezért) nem is szerették Jézust.
(Ezt föltételezve nyugodtan búcsút ve-
hetünk attól a kedvenc elképzelésünk-
től is, hogy lám, *ugyanaz* a tömeg,
amely virágvasárnap éljenezte Jézust,

nagypénteken már a keresztre feszíté-
sét követelte.)

Mindezzel persze sem távolabbi,
sem közelebbi „keresztyén” eleink
nem fárasztották magukat (amint attól
sem zavartatták magukat, hogy maga
az általuk lelkesen „védelmezett”
Krisztus nyilvánosan megbocsátott ke-
resztre feszítőinek, Lk 23,34), minek
folytán téves és igazságtalan általáno-
sításuk „a zsidókat” mindenestül elva-
kult és megátalkodott (vö. Róm 9,18;
10,3.16.21; 11,7), „Krisztus-gyilkosok-
ká”, majd a „dogmafejlődés” bekövet-
keztével „Isten-gyilkosokká” tette, s ez
az általánosító ítélet aztán számos lé-
lektani, szociológiai és politikai prob-
lémával összekapcsolódva kettős tra-
gédiához vezetett: egyrészt a zsidóság
társadalmi jogfosztásához és folyton
föllángoló zsidóüldözésekhez, más-
részt a zsidóság és a keresztyénység
szétválásához és szembenállásához,
ami számos további tragikus fejlemény
forrása lett.

Vajon eljutnak-e oda valaha is a ke-
resztyének, hogy rehabilitálva a zsidó-
ságot, „történelmi megtérést” hajtsa-
nak végre?

Március 30. — Húsvét — Jn 20,1–9 — Perdöntő bizonyíték?

A vallásos közgondolkodás szerint
a keresztyénység alapja és betetőzése,
mértéke és hitelesítő pecsétje Jézus
húsvéti föltámadása. Merthogy Pál
apostol világosan megmondta: „Ha
Krisztus nem támadt föl, akkor hiá-
bavaló a mi igehirdetésünk, és hiá-
bavaló a ti hitetek” (1 Kor 15,14).
Hiábavaló, vagy ahogy az eredeti gör-
ög kifejezés mondja: „üres”, tartal-
matlan, semmis. Kétezer év keresz-
tyénei szajkózzák azóta ezt a tételt,
és úgy *tűnik*, senki sem kérdezte még
meg, helytálló-e. Vagy már a korin-
tusiak között is akadtak, akik kétel-
kedtek (vö. 1 Kor 15,12)?

Elmélkedésünk tárgya azonban most
nem az, tényleg föltámadt-e Jézus,
vagy sem, mint ahogy egyesek meré-
szelik fölvetni az utóbbi lehetőségét
is, hanem hogy valóban Jézus föltá-
madásán áll vagy bukik-e a „hitünk”,
a keresztyénység.

Érdekes, hogy amikor ez a kérdés
fölvetődik, a legkritább esetben jut
eszébe bárkinek is (mondhatni, soha),
hogy talán elsősorban mégiscsak Jézus
véleményét kellene kikérni. Tehát: ál-

lította-e valaha is az evangéliumokban
bemutatott názáreti Jézus, hogy ha föl
nem támad (keresztre feszítése után),
akkor hiábavaló, üres, tartalmatlan,
semmis a „hitünk”, az „általá alapított”
keresztyénység? Bárki bátran végigla-
poztathatja az evangéliumokat: egyetlen
ilyen értelmű, Jézus ajkára adott kije-
lentést sem fog találni.

Ezzel eldöntöttnek is tekinthetnénk
a kérdést. De ne intézzük el ilyen ha-
mar. Hátha beszélt róla Jézus közvetve,
mintegy a sorok között. Tegyük pró-
bát!

„Ne aggodalmaskodjatok: mit esz-
tek, mit isztok, mibe öltöztök... Né-
zétek az ég madarait..., a mezők lili-
omait... mennyei Atyátok táplálja, öl-
tözteti őket... Nem sokkal inkább
titeket?... Törekedjetez tehát elsősor-
ban Isten Országára..., s a többi mindet
ráadásul adja nektek! Persze *csak ak-
kor*, ha engem keresztre feszítenek, és
harmadnapra föltámadok.”

„Én azt mondom nektek: Szeressétek
ellenségeiteket, tegyetek jó haragosai-
tokkal és imádkozzatok üldözőitekért!
Ez a parancsom azonban természetesen

csak akkor érvényes, ha kivégzésem
után harmadnapra föltámadok.”

„Hasonlít Isten ahhoz az apához, aki
elosztotta két fia között az örökséget.
A kisebbik aztán elment, és mindenét
eltékozolta. Amikor már a disznók ele-
delét is megette volna, magába szállt
és hazatért apjához, aki már messziről
meglátta, megesejt rajta a szíve, elébe
futott, nyakába borult és csókolgatta,
aztán hazatértének öröme nagy dí-
nom-dánomot rendezett. Mondanom
sem kell, Isten *csak akkor* ilyen, ha
én föltámadok halottaimból, és ezt ti
el is hiszitek.”

Negyedik a ráadás: „A halottak föl-
támadásáról már Mózes is beszélt a
csipkebokorról szóló részben, ahol az
Urát Ábrahám, Izsák és Jákob Istene-
nek nevezi. Ő nem a holtak Istene,
hanem az élőké. Ami egyébként nyil-
vánvalóan *csak akkor* igaz, ha engem
megölnek, és harmadnapra föltáma-
dok.”

A magukat keresztyének vallóknak
el kell egyszer dönteniük: a tarzusi
Saul, vagy a názáreti Jézus nyomdo-
kain kívánnak-e haladni.

„Győzd le, főzd le, éld túl!”

H ú s ?

Enni vagy nem enni?
(A közölt adatok az amerikai körülményeket tükrözik!)

Az éhség érve

Az USA népessége:	243 000 000.
Azok száma, akik a jelenleg az USA-ban az állatokkal takarmányként feleltetett gabonán és szóján meg tudnának élni:	1 300 000 000.
Egy gyermek éhen hal a Földön:	2 másodpercenként.
Az emberi fogyasztás céljára termesztett élelmiszer százalékos aránya az USA-ban:	20%.
Az állatok által elfogyasztott kukorica százalékos aránya az USA-ban:	80%.
Az állatok által elfogyasztott zab százalékos aránya az USA-ban:	95%.
A gabona haszonállatokkal való feleltetése miatt annak fehérjetartalmából hasznosítatlanul elvesző rész:	90%.
A gabona haszonállatokkal való feleltetése miatt annak szénhidrát-tartalmából hasznosítatlanul elvesző rész:	99%.
A gabona haszonállatokkal való feleltetése miatt annak rostanyag-tartalmából hasznosítatlanul elvesző rész:	100%.
Az egy hektáron termesztendő burgonya mennyisége:	22 000 kg.
Az egy hektáron előállítható marhahús mennyisége:	185 kg.
A mezőgazdasági szempontból értékes földterület marhatartás céljára szolgáló részének százalékos aránya az USA-ban:	56%.
Az 1 kg marhahús előállításához szükséges gabona és szója mennyisége:	16 kg.
Az 1 kg csirkehús-fehérje előállításához a csirkékkel feleltetett fehérje mennyisége:	5 kg.
Az 1 kg disznóhús-fehérje előállításához a disznókkal feleltetett fehérje mennyisége:	7,5 kg.
Naponta éhen hal a Földön:	40 000 gyermek.
Azon vegetáriusok száma, akiket egy húsalapú étrenden élő ember számára szükséges földterületen termelt élelemmel el lehetne látni:	20.
Egy évben éhen hal:	60 000 000 ember.
Azok száma, akiket gabonával kielégítően táplálni lehetne, ha az amerikaiak 10%-kal csökkentenék hús fogyasztásukat:	60 000 000.

A környezet érve

Az az erdőterület, amelyet a húsalapú étrend fenntartásához szükséges takarmány termesztése céljából irtottak ki az USA-ban:	105 000 000 ha.
Egy hektár erdőt kívágnak az USA-ban:	12 másodpercenként.
Az erdőirtás jelenlegi ütemével számolva az az idő, amikorra egyetlen fa sem marad az USA-ban:	50 év.
Ha egyetlen hűsevő ember átáll a vegetárius étrendre, az általa megmentett erdőterület évente:	0,4 ha.
A trópusi őserdők irtásának fő hajtóereje:	az amerikaiak hús fogyasztási szokásai.
A fajok kipusztulásának jelenlegi üteme az őserdők irtásának következtében:	évente 1000 faj.

A víz érve

A világban elhasznált víz több mint felének felhasználási köre:	az állattenyésztés.
Egy átlagos szarvasmarha felhízolásához elhasznált vízmennyiség elegendő lenne ahhoz, hogy	egy haditengerészeti romboló ússzék rajta.
1 kg búza előállításához szükséges víz:	114 l.
1 kg hús előállításához szükséges víz:	11 400 l.
1 kg amerikai hamburgerhús előállításának költsége a húsipar vízfelhasználásának az adófizetők pénzéből való támogatása nélkül:	77 \$ lenne.
1 kg búza-fehérje előállításának jelenlegi költsége:	3,3 \$.
1 kg marhahús-fehérje előállításának jelenlegi költsége:	34 \$.
1 kg marhahús-fehérje előállításának költsége a húsipar vízfelhasználásának állami támogatása nélkül:	196 \$ lenne.

A természeti erőforrások érve

Nagy civilizációk hanyatlásának oka:	a termőtalaj kimerülése.
Az USA eredeti termőtalajából eddig az erózió miatt elveszett:	75%.
Az erózió miatt évente elvesző termőföld területe az USA-ban:	1 600 000 ha (kb. Connecticut állam területe).
Ebből az állattenyésztéssel közvetlen kapcsolatba hozható veszteség:	85%.
A világ kőolajtartalékai kimerülésének becsült időtartama, feltéve, hogy a Föld minden lakója húsalapú étrenden él:	13 év.
A világ kőolajtartalékai kimerülésének becsült időtartama, feltéve, hogy a Föld összes lakója vegetárius étrenden él:	260 év.
Az öbölháborúba való amerikai beavatkozás fő oka:	az amerikai gazdaság függése az import kőolajtól.
Az USA által naponta importált olaj mennyisége:	6 800 000 hordó.
Az importálandó olaj mennyisége akkor, ha az amerikaiak 10%-a teljesen vegetárius étrendre tér át:	0 hordó.

A hulladék érve

Az USA-ban képződő összes emberi ürülék mennyisége:	5400 kg másodpercenként.
Az állattenyésztő telepeken képződő állati ürülék mennyisége:	114 000 kg másodpercenként.
A kommunális szennyvíz kezelése az amerikai városokban:	általában megoldott.
Csatornahálózat az amerikai állattenyésztő telepeken:	nincs.

Az egészség érve

Az amerikai orvostudományi egyetemek száma: 125.
Azon amerikai orvostudományi egyetemek száma, amelyek megfelelő táplálkozás-biológiai képzést tudnak nyújtani: 30.

A táplálkozás-biológiai képzés időtartama egy átlagos orvos esetén, aki az 5 éves egyetem után még 4 évig tartó továbbképzésben vett részt: 2,5 óra a 4 év során.

Egy ember szívinfarktust kap az USA-ban: 25 másodpercenként.

Egy ember szívinfarktusból meghal az USA-ban: 45 másodpercenként.

Annak esélye, hogy egy átlagos amerikai szívinfarktusból hal meg: 50%.

Annak esélye, hogy egy vegetárius amerikai szívinfarktusból hal meg: 15%.

A szívinfarktus mint halálok valószínűségének csökkenése akkor, ha valaki hús-, tojás- és tejtermékmentes étrendre tér át: 90%.

A vér koleszterinszintjének százalékos emelkedése napi egy tojás elfogyasztása esetén: 12%.

A szívinfarktus valószínűségének növekedése a vér koleszterinszintjének 12%-os emelkedése következtében: 24%.

A hús- és tejipar állítása szerint semmi ok az aggodalomra, míg a vér koleszterinszintje: „normális”.

Az artériák elzáródását okozó betegségek miatti halál valószínűsége akkor, ha a vér koleszterinszintje „normális”: több mint 50%.

Az artériák elzáródását okozó betegségek miatti halál valószínűsége akkor, ha az elfogyasztott táplálék nem tartalmaz koleszterint és telített zsírsavakat: 5%.

A telített zsírsavak és a koleszterin forrása a szokásos amerikai étrendben: hús, tojás és tejtermékek.

A Meat Board (az amerikai hústermelőket és a húsfeldolgozó ipart képviselő testület) megbízásából a marhahúst „igazi étel az igazi embereknek” szlogenrel népszerűsítő hollywoodi sztár: James Gartner.
A James Gartneren 1988-ban végrehajtott műtét oka: ötszörös koszorúér-szűkület.

A növényvédőszer-érve

A növényvédőszer-maradványok legnagyobb forrása az átlagos amerikai étrendben: a hús (55%).

A növényvédőszer-maradványok második legnagyobb forrása az átlagos amerikai étrendben: a tejtermékek (23%).

A zöldségekben található növényvédőszer-maradványok aránya az átlagos amerikai étrendben: 6%.

A gyümölcsökben található növényvédőszer-maradványok aránya az átlagos amerikai étrendben: 4%.

Az amerikai nők anyateje veszélyes mennyiségű DDT-t tartalmaz: az esetek 99%-ában.

A vegetárius nők anyatejének DDT koncentrációja a húsevő nőkéhez viszonyítva: 1,35.

A sterilitás és a spermiumszám-csökkenés fő oka az amerikai férfiaknál: klórozott szénhidrogén alapú növényvédőszer-érvek, köztük PCB-k, dioxin, DDT stb. (1 g dioxin 32 000 embert képes megölni).

Az etika érve

A „leghom” tyúkok átlagos szárny-fesztávolsága: 86 cm.

A tojástermelő baromfitelegeken a tyúkok számára biztosított hely szélessége: 15 cm.

Az olyan 315 kg feletti disznók száma, melyeket egy frányaagy-nagyságú ketreche zsúfolnak egy átlagos állattenyésztő farmon: 3.

A manapság forgalmazott borjúhús fehéres-rózsaszín színének oka: a borjakat vérszegénységet okozó takarmánnyal etetik.

A manapság forgalmazott borjúhús azért olyan porhanyós, mert: a borjak egész életükben egyetlen lépést sem tehetnek, így nem fejlődik izomzatuk.

Amit a McDonald's hirdet: 75 milliót

eladtak.

Amit a McDonald's elhallgat: 65 milliót

lemészárooltak.

A húskért leölt állatok száma óránként az USA-ban: 500 000.

A húskért leölt állatok száma évente az USA-ban: 4,4 milliárd.

Annak a költsége, hogy egy állatot a lemeszárlása előtt altatólőveldekkel elkábítsanak és így a művelet „humánusabb” legyen: 1 pennny.

A húsipar indoka az elkábítás mellőzésére: túl drága.

A sport érve

Az egyetlen ember, aki az „Ironman Triathlon”-t (Hawai-ban évente megrendezésre kerülő triatlon, mely a világ egyik legkeményebb sportversenyének számít) kettőnél több ízben nyerte meg: Dave Scott.

Dave Scott étrendje: vegetárius.

Forrás: Kék Bolygó 1994/13

TARTALOM

Vallomás

Bulányi György: A tekintély és az ellenállás formái az egyházakban 2–5

Az Egyház ázsiai arca

Thomas Seiterich-Kreuzkamp: Leszakadva a köldökzsinórról 6–7

Thomas Seiterich-Kreuzkamp: Feltámadás a szeméthegeyen

(Interjú Benigno Beltran plébánossal) 7–9

Thomas Seiterich-Kreuzkamp: Búcsú az európaiak Istenétől

(Interjú Robert Schreiter teológussal) 9–11

Erőszakmentesség

Csapody Tamás: Helyzet van (A NATO-csatlakozásról) 12–15

Egyházunk életéből

Thomas Seiterich-Kreuzkamp:

Püspök, polgárjogi harcos és lelkes ifjúsági káplán 16

Gyerekeknek Moha-mese

Maskara 17–18

Családi oldal

Vincze Krisztina: Szeretben szülni (Interjú Dr. Geréb Ágnessel) 19–21

Kovács László: Nevelési elveink 22–25

Elmélkedések

Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 26–29

Környezetvédelem

Hús? (Enni vagy nem enni?) 30–31

FELHÍVÁS!

Kérjük Olvasóinkat,
hogy ha szándékukban áll,
február végéig újítsák meg előfizetésüket
az impresszumban közölt adatok szerint!

A Család Alapítvány adószáma:

19007177-1-41

Aki személyi jövedelemadójának 1 %-át lapunk javára szeretné fordítani, az — kérjük — kedvezményezettként a **Család Alapítványt** jelölje meg, feltüntetve a fenti adószámot, és ugyanakkor jelezze egy levelezőlapra a Család Alapítványnak a rendelkezés megtörténtét

1476 Budapest, Pf. 40.
címen.

Agymosás

Úgy, ahogy vagy,
rossz vagy.

Úgy, ahogy vagyok,
jó vagyok.

Ezért ne akard,
amit te akarsz!
Amit én akarok,
inkább azt akard!

Ne is hidd,
amit te hiszel!
Azt hidd inkább,
amit én hiszek!

Nehogy azt lásd,
amit látsz!

Amit én látok,
inkább azt lásd!

Csak azt ne érezd,
amit te érzel!
Amit én érzek,
inkább azt érezd!

Én ugyanis tudom,
mi válik javadra,
s új embert faragok belőled
a saját képemre!

Theodor

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VIII/1. (41.) szám. Megjelenik évente hatszor.

Alapította: Simonyi Gyula

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.

A szerkesztőbizottság titkára: Garay András

Laptulajdonos: Család Alapítvány

Számlaszám:

10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok” megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.

Az Alapítványnak adott összeg
az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre

Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út. 11. I.6.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok” (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.

Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében,
Vácott.

Felelős vezető: Szilva István
ISSN: 0865-80

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families”, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

Editor: GARAY András

Adress: H-2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
The materials published by „Érted vagyok” can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok”)
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést belföldi postautalványon a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értésítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1997-re (postaköltséggel):

Belföldre: fél évre 300 Ft
szociális előfizetés

a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:

Itthon előfizetve:

a szomszédos országokba

fél évre 300 Ft

egyéb külföldre fél évre 1200 Ft

Nyugaton: fél évre 25 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.